

Univerzita Hradec
Králové

Pedagogická
fakulta

Katedra kulturních a náboženských
studií

Zapojení laiků do liturgie

Bakalářská
práce

Autor: Bohumír Jirčík
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Náboženská výchova
Vedoucí práce: doc. Mgr. Jan Hojda Th.D.

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	Bohumír Jirčík
Studium:	P15K0026
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Náboženská výchova
Název bakalářské práce:	Zapojení laiků do liturgie
Název bakalářské práce AJ:	The involvement of the laity in the liturgy

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce sleduje teologická východiska účasti laiků na liturgii církve. Zabývá se nejprve podstatou liturgie a teologií laikátu; na tomto základě se pak snaží postihnout způsob jakým jsou laici zapojeni do liturgického slavení církve. Zvolenou metodou je analýza vybraných textů a literatury.

Bible, Adam, Adolf. Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj. Překlad Václav Konzal a Pavel Kouba. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2008. 471 s. ISBN 978-80-7021-968-3. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Překlad Oto Mádr. Vyd. 2., V KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. ISBN 80-7192-438-5. Katechismus katolické církve. Překlad Josef Kolářek. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793 s. ISBN 80-7192-473-3. Müller, Gerhard Ludwig. Dogmatika pro studium i pastoraci. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. xxxv, 888 s. Teologie. ISBN 978-80-7195-259-6.

Garantující pracoviště:	Katedra kulturních a náboženských studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jan Hojda, Th.D.
Oponent:	Mgr. Petr Macek, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	9.12.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením doc. Mgr. Jana Hojdy Th.D. samostatně a uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 25.června 2021

Bohumír Jirčík

Anotace :

JIRČÍK, Bohumír. *Zapojení laiků do liturgie* Bakalářská práce, Hradec Králové:

Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021. 57s. Bakalářská práce.

Tato bakalářská práce se zaměřuje na problematiku zapojení laiků do liturgie. Práce sleduje teologii laikátu na tomto základě se pak snaží postihnout způsob jakým jsou laici zapojeni do liturgického slavení církve. Zvolenou metodou je analýza vybraných textů a literatury.

Klíčová slova: spiritualita, laici v církvi, religiozita, církev, duchovní potřeby

Annotation:

JIRČÍK, Bohumír. Putting laymen into the liturgy. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Kralove 2021. 57s. Bachelor thesis.

This bachelor thesis focuses on the issue of involvement of the laity in the liturgy. The work follows the theology of the layman on this basis, then tries to capture the way in which the laity are involved in the liturgical celebration of the Church. The chosen method is the analysis of selected texts and literature.

Key words: spirituality, lay people in the church, religiosity, church, spiritual needs.

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucímu práce panu doc. Mgr. Janu Hojdovi Th.D za velkou vstřícnost, trpělivost, ochotu, práci a čas, které mi věnoval při vypracování této práce. Velmi si vážím všech připomínek a postřehů, které jsem od něj dostal jako podnět pro napsání této práce.

Úvod	
10	
1 CO JE TO LITURGIE	11
1.1 Význam slova laik	11
1.2 Podstata liturgie	12
1.3 Obsah liturgie	13
2 HISTORICKÝ VHLED DO SLAVENÍ LITURGIE	13
2.1 Původ křesťanské liturgie	13
2.2 II. vatikánský koncil a liturgická reforma	14
3 ZAPOJENÍ LAIKŮ DO LITURGIE	15
3.1 Začlenění společenství do slavení liturgie	16
3.2 Aktivní účast laiků – malý historický vhled	16
3.2.1 Účast společenství laiků na mši svaté po II. vatikánském koncilu	18
3.2.2 Služba jednotlivců	21
3.3 Podstata liturgie	22
3.3.1 Pojem liturgie	22
3.4 Teologie laikátu	24
3.4.1 Pojem laik	24
3.4.2 Jeho úkol a cíl	24
3.4.3 Účast laiků na Kristově kněžském úřadu	25
3.4.4 Účast laiků na Kristově učitelském úřadu	25
3.4.5 Účast na Kristově královském úřadě	26
4 ZAPOJENÍ LAIKŮ PŘI SLAVENÍ SVÁTOSTÍ	26
4.1 Obecná východiska	27
4.2 Svátost křtu	27
4.2.1 Obecná východiska	27
4.2.2 Podstata křtu	28
4.2.3 Křest dětí	29
4.2.3.1 Oprávněnost křtu dětí	30

4.2.3.2	Termín křtu dítěte	32
4.2.4	Obřady křtu dětí	33
4.2.4.1	Obřad přivítání dítěte	33
4.2.4.2	Bohoslužba slova	33
4.2.4.3	Slavnost křtu	34
4.2.4.4	Následné úkony	35
4.2.4.5	Závěr mše	35
4.3	Začlenění dospělých do církve	36
4.3.1	Historický přehled	36
4.3.2	Přijetí do katechumenátu a iniciace	37
4.4	Svátost biřmování	38
4.4.1	Obecná východiska	38
4.4.2	Podstata biřmování	38
4.4.3	Řád a obřady biřmování	39
4.5	Svátost eucharistie	40
4.5.1	Obecná východiska	41
4.5.2	Účast laiků na svátosti eucharistie	41
4.5.3	Struktura a rozdělení mše	42
4.5.3.1	Zahájení mše	42
4.6	Svátost smíření	44
4.6.1	Obecná východiska	44
4.6.2	Podstata svátosti smíření	44
4.7	Svátost manželství	46
4.7.1	Obecná východiska	46
4.7.2	Podstata manželství	46
4.8	Svátost kněžství	47
4.8.1	Obecná východiska	47
4.8.2	Podstata kněžství	48
4.9	Svátost pomazání nemocných	48
4.9.1	Podstata svátosti	49
4.9.2	Obecná východiska	49
5	SVÁTOSTINY	49

6	ŘEHOLNÍ SPOLEČENSTVÍ	52
7	DUCHOVNÍ HUDBA	53
	ZÁVĚR	54
	ZDROJE	55

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabírat účastí a působením laiků při vysluhování křesťanských obřadů. V této perspektivě budu zkoumat jednotlivé obřady, jejich historický význam a průběh.

Pro vypracování práce jsem využíval publikace Liturgika Adolfa Adama, Liturgie Richtera Klemense, dále budu vycházet z dokumentů magisteria, zejména Katechismu katolické církve, Kanonického práva a Dokumentů druhého vatikánského koncilu.

V obecné části se budu zabývat otázkami, co je to liturgie, kdo je to laik? Jak se mohou zapojit do liturgie? Co je předpokladem k jejich zapojení? Srovnám přístupy autorů, jak pohlíží na zapojení laiků do liturgie.

V minulosti byli laici do slavení liturgie zapojováni okrajově, bývali spíš pasivními pozorovateli, mnohdy nechápali, co se u oltáře děje, neznali hloubku poselství. Jejich víra byla vedena konkrétními cestami, které určovala doba, církve a kulturně historické podmínky. Víra v Boha byla svým způsobem jasně definována. V současném světě by byla považována za silně asketickou, konzervativní, nesvobodnou.

Dnešní doba klade důraz na otevřenost, svobodu vyjádření a příslušnosti k církvi.

S II. vatikánským koncilem přišlo velké otevření se světu. Tento ekumenický koncil svojí jedinečností „prolomil“ ledy i v oblasti liturgie. Kam nyní cesty liturgie směřují? Pokusím se popsat úmysly II. vatikánského koncilu při zapojení laiků do liturgie. Zároveň se zamyslím, jak tyto změny pojmul samotní věřící. Jak se projevilo rozhodnutí II. vatikánského koncilu otevření se světu v životech věřících lidí? Zintenzivnilo jejich víru? Dokážou docenit bohatost liturgie? Mají zájem se účastnit, poznávat a hledat její význam?

1 Co je to liturgie

V této kapitole se zaměřím na roli laika v liturgii. Liturgie je služba k oslavě Boha. Liturgií se řídí všechny církevní obřady, je to pevně stanovený řád, který určuje, co mohou vykonávat laici během obřadů a co vykonávají církevní představitelé.

Jedním z bytostných znaků člověka je schopnost vnímat a naslouchat transcendentnu, tedy k něčemu vyššímu, co jej převyšuje. V různých dobách a kulturních prostředích člověk na tento vnitřní „hlas“ reagoval a vznikaly náboženské rituály. Rituální úkony mají pomoci společenství ovlivnit budoucnost a zajistit ochranu před vším, co člověk není schopen svými silami změnit.

Slovo liturgie má základ v řečtině. Leitourgia se skládá se ze dvou slov, leitós – veřejný a ze slova ergon – dílo, práce. Termín označuje službu Bohu, při které vychází iniciativa od Boha směrem k člověku. Bůh se skrze Krista stává aktivním nositelem liturgie,¹ je to právě Bůh, kdo první volá, a který jedná pomocí spásonosných slov a znamení. V liturgii se používají jako viditelná znamení slova, gesta a rituály.

Liturgie je oslava Boha a posvěcení člověka. Kristus je v liturgii přítomen ve slově, při slavení eucharistie v mešní oběti, ve vysluhování svátostí. Na Kristově oslavě a chvále Otce má podíl celá církev.²

1.1 Význam slova laik

Slovo laik pochází z řeckého laikós – světský, bylo převzato do latiny (laicus) a obecně označuje někoho, kdo není v určitém oboru odborník nebo jinak školený. V církvi je takto označován světský člověk v protikladu s duchovním nebo osobou zasvěcenou řeholnímu životu.

¹ Srov. RAMAJZLOVÁ, Anna. *Nedělní a všednodenní liturgický život v současných městských farnostech*. Praha, 2014. Bakalářská práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA Katedra pastorálních oborů a právních věd. Vedoucí práce ThLic. Mgr. Jan Kotas.

² Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3, s. 281, 1066-1072.

V rané církvi nebyla hranice mezi laikem a kněžími příliš významná. Laici, kněží i biskupové byli většinou ženatí a běžní věřící mohli vykonávat činnosti, které byly později vyhrazeny pouze kněžím nebo biskupům. Postupem času začalo docházet ke „klerikalizaci“, kdy začaly mít osoby zasvěcené vyšší privilegia a byly na ně přeneseny činnosti spojené s řízením církve a z laiků se postupně stávali pasivní věřící. V období vrcholného středověku toto rozdělení bylo reformací odmítnuto, nicméně závěry tridentského koncilu na něm dále trvají.³ Teprve až druhý vatikánský koncil a nové vydání Kodexu kanonického práva v roce 1983 znovu posilují roli laiků v církvi.

1.2 Podstata liturgie

V dokumentu Konstituce o posvátné liturgii (*Sacrosanctum Concilium*) z roku 1963 čteme: „*Právem se tedy liturgie chápe jako vykonávání kněžství Ježíše Krista. V liturgii jsou znamení, která lze vnímat smysly. Tato znamení značí posvěcení člověka a způsobem každému z těchto znamení vlastním je uskutečňují. Liturgie je také veřejná bohopocta, kterou koná tajemné tělo Ježíše Krista, a to hlava i údy.*“⁴ Z výše uvedené citace vyplývá, že liturgie je Božím dílem, v kterém dále pokračuje dílo spásy.

Po Druhém vatikánském koncilu jsou laici významným způsobem zapojeni do slavení liturgie. Dokumentem papeže Pavla VI. byly nejprve ustanoveny služby lektora a akolyty⁵, které byly zpřístupněny laikům. Dokument *Immensae caritatis*⁶ pak umožňuje mimořádnou laickou službu „pomocník komunie“, kterou mohou vykonávat také ženy. Papež František vydal *Notu Proprio „Spiritus Domini“*, kterou mění a doplňuje CIC a v novém znění potvrzuje možnost službou akolyty a lektora i pro ženy.

³ Srov. BEINERT, Wolfgang. Malé dějiny křesťanství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7195-541-2. s. 82 nn.

⁴ Srov. *Konstituce o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium in Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5, 7.

⁵ Srov. Papež Pavel VI, *Ministeria quaedam*, 1972.

⁶ Srov. Papež Pavel VI, *Immensae caritatis*, 1973.

1.3 Obsah liturgie

V dnešní době si většina věřících pod pojmem liturgie představuje pouze mši svatou. Pravdou ovšem je, že pojem liturgie obsahuje mnohem širší spektrum liturgických úkonů než jen ty, které jsou součástí mše svaté. Při slavení obřadu liturgie člověk oslavuje Boha, Bůh se sklání k člověku a skrze posvátná znamení je člověk posvěcován.

Předobrazem křesťanské liturgie jsou starozákonní židovské obřady, například obřizka, Pascha, chrámový kult, obřadní předpisy aj. V období scholastiky došlo na základě tzv. druhého eucharistického sporu ke vzniku pojmů pro znamení spásy, jež byly zahrnuty pod termín „sacramentum“ - svátost.⁷

2 Historický vhled do slavení liturgie

V této kapitoly se budu zabírat tím, jak se vyvíjela církevní tradice od počátku až do dnešní doby. Historie je důležitá k tomu, abychom pochopili vnímání jednotlivých obřadů. Slavení liturgie dnes se liší oproti tomu, jak byla slavena v minulosti.

2.1 Původ křesťanské liturgie

Křesťanská liturgie vychází bezesporu ze sekundární literatury. Když Ježíš slavil s učedníky Paschu, slavil ji podle židovské tradice.⁸ V novozákonních spisech je několik odkazů, kdy se učedníci scházeli k modlitbám a lámání chleba tak, jak to podle evangelií ustanovil Ježíš.⁹ Dalším písemným pramenem z raného období křesťanství je mimo jiné

⁷ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-259-6., s. 644-646.

⁸ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1198, LUKÁŠ 22,7 nn.

⁹ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1229, SKUTKY APOŠTOLŮ 3,7.

i spis Didaché – Učení dvanácti apoštolů. Tento spis byl znám prvním raným křesťanským autorům a rovněž byl považován za kanonický spis. V tomto spise jsou popsány liturgické úkony a pokyny, jak udělovat křest, o postu a modlitbě a popis, jak slavit eucharistii a den Páně.¹⁰

Liturgie východu je odvozena od tzv. řeckých otců, jako jsou Justin z Nablus (+ 165), Klement Alexandrijský (2. století), Origenes (kol. 185-254), Eusebius z Ceasareje (kol. 260-339), Basil z Caesareje (kol. 330-379), Řehoř Naziánský (druhá pol. 4. století). Eusebius je prvním autorem, který rozlišuje teologii a oikonomii.¹¹ Liturgie východních církví je z velké části založena sv. Janem Zlatoústým, druhou nejčastěji používanou liturgií východu je liturgie sv. Basila Velikého. Na vzniku liturgie měly významný podíl tzv. Kappadocká, Antiochijská a Alexandrijská teologická škola.¹²

Latinská liturgie Římský ritus byl původně používán pouze v Římě, později se rozšířil do dalších oblastí dnešní západní církve. Původní liturgie byla sloužena v řečtině nebo místním jazyce, kolem 2. stol. n.l. začala být používána latina. Latinská liturgie vychází z antiochijského prostředí a Mešní řád od Hippolyta Římského. Latinská liturgie vznikala na základech mnoha liturgií. Jako příklad lze uvést liturgii milánskou, mozarabskou, galikánskou anebo severoafrickou liturgii.¹³ Některé již dnes neexistují. Jak je zmíněno výše, liturgickým jazykem se stala latina. Tento stav změnil až II. vatikánský koncil.¹⁴

2.2 II. vatikánský koncil a liturgická reforma

Liturgická reforma II. vatikánského koncilu je považována za nejviditelnější dílo tohoto koncilu. Samotné reformě předcházelo tzv. liturgické hnutí,¹⁵ které mělo podporu samotného papeže Pia X. V Čechách toto hnutí nemělo podporu v kléru a věřících.

¹⁰ Srov. "Učení Pána, hlásané národům dvanácti apoštolů (Didaché)" NOVÁK, Josef. Druhá patristická čítanka. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985. Teologické studie (Ústřední církevní nakladatelství). 7-10.

¹¹ Srov. TORRELL, Jean-Pierre. *Fenomén "katolická teologie"*. Praha: Krystal OP, 2013. ISBN 978-80-87183-52-6, s. 24-26.

¹² Srov. TORRELL, Jean-Pierre. *Fenomén "katolická teologie"*. Praha: Krystal OP, 2013. ISBN 978-80-87183-52-6, s. 33-37.

¹³ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008. Teologie (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-965-2, s. 241-250.

¹⁴ Srov. *Konstituce o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium in Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5, 54.

¹⁵ Též bylo nazýváno Hnutí liturgické obnovy.

Vznikala pouze ojedinělá díla, jako například překlad benediktýna Prokopa Baudyše – Římský misál čili Mešní kniha Církve svaté.¹⁶

Koncilní reforma liturgie přinesla mnoho zásadních změn. Mimo již zmíněného používání místního jazyka jde dále o celebrování směrem k lidu, reformu chrámové hudby, možnost koncelebrace a mnoho dalších změn.¹⁷

3 Zapojení laiků do liturgie

Tato kapitola je zaměřena na to, jak se laici zapojují do jednotlivých obřadů. Laik má během obřadu svoji roli a i ta má daná pravidla. Věřící člověk se podílí na vysluhování mše jako lektor, akolyta, ministrant, člen chrámového sboru nebo jako posluchač v lavici.

Rozdíl mezi osobní modlitbou a společným zapojením do slavení liturgie je v tom, že osobní modlitba není vázána žádnými formami. Při společném slavení je naopak důležité stanovit určitý rámec a formu tak, aby slavení bylo důstojné, protože nositelem liturgie není jedinec, ale celé společenství. Slavení liturgie je veřejné, a proto je důležité, aby celé společenství participovalo na jeho slavení jednotným způsobem. Tím samozřejmě není dotčeno osobní prožívání jednotlivých společných úkonů. Protože je liturgie službou církve, liturgické obřady vedou ti, kteří byli pro tuto službu církví vybráni a pověřeni.¹⁸

O něco mírněji se v církvi pohlíží na tzv. lidové pobožnosti, jejichž rámec a slavení více ovlivňuje místní charakter, kultura a do popředí více vystupují lidové prvky.

¹⁶ Srov. BAUDYŠ, Prokop. *Římský misál čili Mešní kniha Církve svaté: Druhý překlad Římského misálu do češtiny*. 1891.

¹⁷ Srov. RAMAJZLOVÁ, Anna. *Nedělní a všednodenní liturgický život v současných městských farnostech*. Praha, 2014. Bakalářská práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA Katedra pastorálních oborů a právních věd. Vedoucí práce ThLic. Mgr. Jan Kotas., s. 24-26.

¹⁸ Srov. GUARDINI, Romano. *O duchu liturgie*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1993. ISBN 80-85795-02-7, s. 6-7.

3.1 Začlenění společenství do slavení liturgie

Abychom mohli hovořit o zapojení věřících do liturgie, je třeba celé shromáždění vnímat jako liturgické společenství, které ve spojení se všemi společenstvími tvoří církev. Zároveň to platí obráceně. Celé společenství se skládá z jednotlivců a základním kamenem je Kristus. Toto spojení Krista a církve je uskutečňováno v Duchu svatém. Věřící si tuto jednotu mohou uvědomit při různých příležitostech při liturgii.¹⁹ I když liturgie není jen mše svatá se všemi obřady a svátostmi, budu se v této práci zabývat především účastí laiků na slavení obřadů mše svaté a obřadů, které s ní přímo souvisejí.

3.2 Aktivní účast laiků - malý historický vhled

Aktivní zapojení laiků na mši procházelo v různých historických obdobích změnami. V prvotní církvi nebyl žádný jednotný popis, jak má být liturgie slavena. Přesto máme zprávy o tom, že se scházeli ke společnému lámání chleba a modlitbám.²⁰ Na přelomu prvního a druhého století je popsáno v Didaché: „*Ohledně díkůvzdání, takto budete děkovat: Nejprve o Kalichu: „Děkujeme ti, Otče náš, za svatou révu“ ... Pak o nalámaném chlebu: „Děkujeme ti Otče náš, za životní poznání, s nímž jsi nás seznámil skrze Ježíše svého služebníka; tobě sláva na věky.“ ... Nikdo at' nejí a nepije z vašeho díkůvzdání, jedině pokřtění ve jménu Páně, neboť o tom řekl Pán: „Nedejte svatého psům.“*²¹ V tomto období byly rozdíly mezi nositeli úřadu a laiky minimální. Nositelé úřadu byli vnímáni jako součást společenství. Lze tedy předpokládat, že se na liturgii a její přípravě více podíleli především laici.²²

Ranný středověk je důležitý pro církev především vydáním milánského ediktu v roce 313, kdy získalo křesťanství rovnoprávnost a svobodu s ostatními náboženstvími.

¹⁹ Srov. GUARDINI, Romano. O duchu liturgie. Praha: Česká křesťanská akademie, 1993. ISBN 80-85795-02-7 s. 16-19.

²⁰ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1284, 1. LIST KORINTSKÝM 14, 26 nn.

²¹ Srov. . "Učení Pána, hlásané národům dvanácti apoštolů (Didaché)" NOVÁK, Josef. Druhá patristická čítanka. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985. Teologické studie (Ústřední církevní nakladatelství), 9.

²² Srov. . ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 23.

V roce 380 n.l. se křesťanství stalo státním náboženstvím a nositelé úřadu se stali státními úředníky se všemi poctami. Se státním úřadem souvisel i úřednický oděv a insignie, které se později vyvinuly v liturgický oděv. V tomto období vyvstaly rozdíly mezi klérem a laiky, přesto zůstával vliv laiků v tomto období poměrně významný.²³

Vrcholný středověk můžeme charakterizovat mimo jiné tím, že papeži připadly funkce daleko převažující rámec církve. Z toho vznikaly konflikty mezi mocí světskou a církví. Přibližně ve 13. století došlo ke vzniku misálů, liturgický prostor by od věřících laiků oddělen mřížkou a liturgie se stala téměř záležitostí kléru. V tomto období dochází k definitivnímu oddělení laiků a nositelů úřadu.

Poreformační Tridentický koncil dále posílí roli kléru, vrcholem je pak I. vatikánský koncil, kdy je vyhlášeno dogma o neomylnosti papeže.

V průběhu konání II. vatikánského koncilu byl schválen soubor církevních dokumentů *Lumen gentium*. Tento soubor dokumentů má nevěřícím lidem, ale i věřícím ukázat základy církve a další poslání. Téma laiků je popsáno v kapitole *Boží lid*, kde je zmíněno všeobecné kněžství: *„Kristus Pán, velekněz vybraný z lidí, z nového lidu, udělal (...) královský národ a kněze Boha, svého Otce‘ (Zj 1,6). Vždyť pokřtění jsou svým znovuzrozením a pomazáním od Ducha svatého posvěcení na duchovní chrám a na svaté kněžstvo, aby každým skutkem jako křesťané přinášeli duchovní oběti a hlásali mocné činy toho, který je ze tmy povolal ke svému podivuhodnému světlu. Ať proto všichni Kristovi učedníci setrvávají v modlitbách a společně chválí Boha, ať sami sebe nabízejí jako oběť živou, svatou, milou Bohu; ať všude ve světě vydávají svědectví o Kristu a těm, kdo se na to ptají, ať zdůvodňují, proč mají naději na věčný život.“²⁴* Tento dokument rovněž definuje, kdo je laik: *„Slovem laik se zde označují všichni věřící křesťané mimo členy stavu duchovenského a stavu řeholního, právně uznaného v církvi; tedy věřící křesťané, kteří, když byli křtem přivtěleni ke Kristu a učiněni Božím lidem, a tak se stali*

²³ Srov. FRANZEN, August, Roland FRÖHLICH a Bedřich SMĚKAL. *Malé dějiny církve*. 3., dopl. a rozš. vyd. Přeložil Marta RYNEŠOVÁ. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7195-082-3., s. 78.

²⁴ Srov. *Lumen Gentium*, 10, dostupné z https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_cs.html.

svým způsobem účastnými Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského – vykonávají svým podílem poslání celého křesťanského lidu v církvi a ve světě.“²⁵

3.2.1 Účast společenství laiků na mši svaté po II. vatikánském koncilu

Účast laiků na liturgii, tak, jak ji známe dnes, je dílem pokoncilní reformy. Mše svatá je koncipována tak, aby se ke slavení zapojilo celé společenství. Mše svatá je strukturována následovně:

- vstupní obřady
- bohoslužba slova
- bohoslužba oběti – eucharistie
- přijímání
- závěrečné obřady

Tyto základní části se pak následně liší liturgickými částmi roku a také slavením velkých křesťanských svátků – např. velkopáteční a velikonoční obřady, narození Páně a jiné.

Vstupní obřady jsou obřady, kdy se celé společenství navzájem přivítá. Toto vzájemné propojení je důležité, protože účastníci mše a celebující se všemi pomocníky utvoří jedno společenství věřících. Tam, kde je to možné, provází celý liturgický obřad zpěv a varhaní doprovod. Ministrant zazvoněním oznámí začátek obřadu. Obřad vždy začíná znamením kříže. Celebující pozdraví lid jménem Boha Otce a Ježíše Krista. Následuje uvedení do bohoslužby a úkon kajícího. Tímto úkonem věřící svěřují svoje nedostatky božímu milosrdenství.²⁶ Úkon kajícího může být nahrazen pokropením věřících svěcenou vodou. O nedělích a liturgicky významných svátcích následuje chvalozpěv Sláva na výsostech Bohu. Kněz se pomodlí vstupní modlitbu a tím ukončí první část mešních obřadů.

²⁵ Srov. Lumen Gentium, 30, dostupné z https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19641121_lumen-gentium_cs.html.

²⁶ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1137, MATOUŠ, 19,25 nn.

Bohoslužba slova přináší věřícímu společenství texty Písma svatého. Tyto texty jsou rozděleny do tří církevních cyklů a byly vybrány tak, aby plně reflektovaly evangelijní perikopu a také liturgické období nebo slavnost. Je velkou zásluhou II. vatikánského koncilu, že dnes slyšíme texty v mateřském jazyce a také to, že je slyšíme při slavení mše svaté. Bohoslužba slova obsahuje první čtení, následuje žalm. Pokud má být čteno, je čteno druhé čtení, za kterým následuje evangelium.

Četbou prvního a druhého čtení by měly být pověřeni lektori pocházející z místního společenství, kteří tím mají účast na službě tomuto společenství. Před četbou se lektor přicházející k ambonu lehce ukloní před obětním stolem, aby tím vzdal úctu slovu, které Bůh člověku zjevil. Také může krátkou modlitbou požádat Boha požehnání, aby Boží slovo přednesl jasně a srozumitelně. Po přečtení prvního a druhého čtení lektor řekne: „*Slyšeli jsme slovo Boží.*“ A lid odpoví: „*Bohu díky*“.²⁷ Při odchodu od ambonu je rovněž vhodné se opět lehce uklonit směrem k obětnímu stolu.

Responsoriální žalm je přednesen vždy po prvním čtení. Responsoriální proto, že žalmista přednese antifonu, kterou lid opakuje. Žalm má být zpíván vždy, kdykoliv je přítomen zpěvák. V ostatních případech může být čten. Výběr žalmu je stejně, jako výběr liturgického čtení, vždy závislý na liturgickém období nebo na slavení církevních svátků.

Po žalmu v případě, že není druhé čtení, nebo po druhém čtení se za lidového zpěvu připravuje celebrující k četbě evangelia. Bude-li evangelium číst jáhen, předstoupí před hlavního celebrujícího, skloní se a požádá o požehnání. Hlavní celebrant potichu řekne: „*Ať ti Bůh očistí srdce i ústa, abys dobře zvěstoval jeho svaté evangelium, a ať ti k tomu dá své + požehnání.*“ Jáhen odpoví: „*Amen*“. Pokud není přítomen jáhen, pokloní se kněz před oltářem a potichu se modlí: „*Očist' mi srdce i ústa Bože, abych dobře zvěstoval tvé svaté evangelium*“. Potom přistoupí k ambonu a řekne: „*Pán s vámi*“, lid vstane a odpoví: „*I s tebou*“. Jáhen nebo kněz řeknou: „*Slova svatého evangelia podle ...*“, přitom znamená křížem knihu a sebe na čele, ústech a prsou. Lid se také znamená křížem na čele, ústech a prsou a odpoví: „*Sláva tobě Pane*“. Po přečtení evangelia kněz nebo jáhen řekne: „*Slyšeli jsme slovo Boží.*“ Lid zvolá: „*Sláva tobě, Kriste*“.²⁸ Ten, kdo četl evangelium, políbí knihu a řekne: „*Radostná Boží zvěst ať nás osvobodí od hříchů*“. Lid se posadí a následuje homilie. Po homilii o nedělích, slavnostech nebo významných příležitostech

²⁷ Srov. Český misál, Česká liturgická komise Praha, 1983, Vatikán, s. 20.

²⁸ Srov. Český misál, Česká liturgická komise Praha, 1983, Vatikán, s. 377-378.

pokračuje Vyznáním víry. Bohoslužba slova končí přímluvami²⁹. I zde je vhodné, aby přímluvy přednesl někdo z přítomných laiků.

Při bohoslužbě slova je víc, než na aktivitu společenství kladen důraz na pozornost a vnímání čteného a přednášeného slova. Církev vyznává, že texty Písma jsou inspirované Bohem, proto jsou součástí všech liturgických úkonů. Na tyto texty je navázáno homilií.

Bohoslužba oběti následuje za bohoslužbou slova. Z pohledu účasti laiků na mši jde o tu část, kde je zapojení laiků nejzřetelnější. Při začátku této části liturgie jsou zpravidla tam, kde je to možné, vybírány dary od věřících. V tu samou dobu jsou věřícími přinášeny dary pro samotnou mešní oběť – chléb a víno a začne tzv. příprava darů. Tuto část mše členíme:

- příprava darů
- modlitba nad dary
- eucharistickou modlitbu, která je složena z preface a anafory

Věřící jsou zapojeni do slavení eucharistie spolu s celebrujícím, odpovídají na jednotlivé úkony a modlitby. I přes to, že misál obsahuje velké množství prefací a několik eucharistických modliteb, je vše přizpůsobeno tak, aby věřící věděli, kdy mají reagovat a jak mají reagovat.³⁰

Přijímání je možné vnímat jako součást eucharistických obřadů, například v misále jsou vedeny jako samotná součást liturgického obřadu. Na začátku této části celebrující vyzve celé společenství k modlitbě Páně. Následuje úkon pozdravení pokoje, lámání chleba a poté přijímání. Po přijímání jsou purifikovány a odneseny na ambon bohoslužebné nádoby a po chvíli ticha celebrující pronese modlitbu po přijímání.³¹

Závěrečné obřady jsou závěrem slavení liturgie mše svaté. Pokud je to potřeba, celebrující sdělí lidu potřebné informace. Následuje požehnání a propuštění. Při některých příležitostech je také udělováno slavnostní požehnání.³²

²⁹ Srov. Český misál, Česká liturgická komise Praha, 1983, Vatikán, s. 379-380.

³⁰ Srov. Český misál, Česká liturgická komise Praha, 1983, Vatikán, s. 380-459.

³¹ Srov. Český misál, Česká liturgická komise Praha, 1983, Vatikán, s. 460-465 .

³² Srov. Český misál, Česká liturgická komise Praha, 1983, Vatikán-, s. 465-466.

3.2.2 Služba jednotlivců

„Křesťané jsou lidé, kteří byli křtem vtěleni do Krista, stali se Božím lidem, a z toho důvodu jsou účastni, každý svým způsobem, Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského; podle svého vlastního postavení jsou povoláni k poslání, které svěřil Bůh církvi, aby je plnila ve světě.“³³

Každý člověk, který byl křtem vtělen do Krista, je členem společenství věřících. Pokud jsou někteří členové společenství ochotni přijmout některé služby a mají k tomu potřebné předpoklady, mohou vykonávat potřebné služby. Pro službu při liturgii jsou to lektoři a akolyté.³⁴ Další a významnou službou jsou činnosti spojené s přípravou liturgických prostor pro důstojné slavení obřadů mše svaté. Jsou to například kostelník, sakristián, lidé pečující o květinovou výzdobu, péče o čistotu liturgického prostoru, péče o okolí farních budov. Pak jsou zde společenství, která pečují o mládež, modlitební společenství, pastorační asistenty a také charitativní péče. Tato společenství nelze v přímém slova smyslu nazvat liturgickým společenstvím, mají ale významný vliv na život celého společenství.

Přímou účast na posvátné liturgii mají lektoři a akolyté. V případě nedostatku služebníků jsou tito laici vybráni a ustanoveni k vykonávání liturgických úkonů.³⁵

Lektor

Slovo lektor pochází z latinského lector a znamená čtenář, přednášející. Dříve se jednalo o jedno z tzv. nižších svěcení, které bylo předstupněm kněžského svěcení. Lektor je pověřen biskupem nebo řeholním představeným k četbě perikop z Písma při liturgii: *„Na bohoslužebných shromážděních máte zvěstovat Boží slovo, děti, mládež a dospělí máte poučovat ve víře a vést je k důstojnému přijímání svátostí. Tuto radostnou zvěst máte*

³³ Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3, s. 232, 871.

³⁴ Srov. *Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vyd. s věc.ný rejstřík* Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-711-3082-6, Kánon 230, 1-3

³⁵ Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3, s. 239, 903.

ovšem zvěstovat i těm, kteří ji ještě neznají."³⁶ Lektor čte čtení z Písma s výjimkou evangelia. Tato služba byla dříve udělována jen mužům.

Akolyta byl do reformy papeže Pavla VI. čtvrtým stupněm nižších svěcení. Po zmíněné reformě se služba otevřela všem mužům. Akolyta je biskupem pověřen ke službě mimořádného rozdavatele eucharistie, po ukončení přijímání může čistit bohoslužebné nádoby. Akolyta může být pověřen vystavováním nejsvětější svátosti při adoraci a v mimořádných případech může vést bohoslužbu slova.³⁷

3.3 Podstata liturgie

Podstatou liturgie je oslava památky Kristovy poslední večeře a následných událostí.

3.3.1 Pojem liturgie

„Slovo Liturgie pochází z řečtiny a znamená každou veřejnou službu pro lid či stát, v Novém zákoně bohoslužbu. Ozývá se v něm i slovo laik, které v Novém zákoně označuje každého, kdo patří k Božímu lidu, do něhož byl včleněn křtem a nepokřtěných, kteří na svůj křest teprve čekají.“³⁸

Slovo liturgie tak znamená všechna bohoslužebná shromáždění církevní obce, při nichž Kristus skrze Ducha svatého ve zvěstování a spásných znameních nabízí věřícím podíl na svém velikonočním tajemství, a vykoupenému člověku umožňuje díkem a chválou odpovídat Otci.

Liturgie, bohoslužba, tedy neznamená především činnost obce, nýbrž spasitelné jednání Boží vůči nám, Boží službu obci věřících. Proto také dříve často užívaný pojem kultu nevystihuje podstatu liturgie, protože označuje primárně konání člověka, to jest uctívání Boha. V liturgii totiž jedná především Bůh v Ježíši Kristu, a to slovem a znameními, která přinášejí spásu, a teprve potom člověk na Boží volání odpovídá díkem a chválou Otci, spolu s Kristem a skrze něho v Duchu svatém. Liturgii lze takto chápat

³⁶ Srov. BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008. Teologie (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-965-2, s. 243.

³⁷ Srov. DEMEL, Zdeněk. *Z dějin laických služeb v liturgii* [online]. 2005 [cit. 2018-12-25]. Dostupné z: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-1/Z-dejin-laickych-sluzeb-v-liturgii.html>.

³⁸ Srov. RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-702-1140-7. s. 17.

jako dialog mezi Bohem a člověkem: od Boha k člověku, a od člověka k Bohu. „*Tak se v liturgii skrze smyslová znamení naznačuje a vždy naznačuje a vždy svým vlastním způsobem uskutečňuje posvěcení člověka. Liturgie je také veškerá veřejná bohoocta, kterou koná tajemné tělo Ježíše Krista, a to hlava i údy*“.³⁹ S tímto dvojitým zaměřením liturgie se setkáváme na mnoha místech konstituce o liturgii i v dalších prohlášeních Druhého vatikánského koncilu a v dokumentech k reformě liturgie z posledních třiceti pěti let. Spasitelný záměr se uvádí na prvním místě. To odpovídá i celým dějinám spásy od počátku. Iniciativa vychází vždycky od Boha; Bůh volá svůj lid, a ten mu může patřičně odpovědět. Tak je liturgie slovem a odpovědí, darem a darem opěťovaným. Aktualizuje se v ní nově smlouva mezi Bohem a člověkem. Z těchto dvou aspektů liturgie se onen spásonosně sestupný děje hlavně ve svátostech a v čtení Písma, kdežto kultický aspekt, vystupující od člověka k Bohu, především v modlitbě a v eucharistii, nakolik je obětní slavnosti nejsou jen modlitbami zarámovány, ale samy jsou ve svém nejvnitřnějším jádře modlitbou, nebo jako u křtu vyznáním víry. Tuto skutečnost však komplikovalo a dosud zčásti komplikuje právní chápání liturgie, které pochází hlavně ze středověku a dávno ještě není zcela překonáno. Jeho příkladem je při eucharistické slavnosti výraz „slova ustanovení“, tato slova nejsou žádným čtením, nýbrž ústřední částí vztahující se k eucharistické modlitbě. Jiným příkladem mohou být formule při udílení svátostí, jako „*Já tě křtím...*“⁴⁰ nebo „*Udělují ti rozhrěšení*“.⁴¹ Mnozí, tyto formule dodnes pokládají za jedinou důležitou část při přijímání svátostí. Nový liturgický řád přitom zdůrazňuje, že podstatné jsou i další prvky, zejména modlitby k žehnáním a svěcením. V nich se zřetelně ukazuje věroučný obsah jednotlivých liturgických slavností. Také naopak ovšem modlitba, vystupující k Bohu, zprostředkovává spásu. A ani oběť není jen vzestupná, nýbrž rovněž podstatně zprostředkuje spásu: „*Tělo, které se za vás vydává*“⁴², zdůrazňují slova v ustanovení eucharistie. „*eucharistické přijímání tak není jen ovocem oběti, nýbrž také reálným symbolem oběti*“.⁴³

³⁹ Srov. RICHTER, Klemens. Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-702-1140-7, s. 17.

⁴⁰ Srov. BEINERT, Wolfgang. Malé dějiny křesťanství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7195-541-2.T, s. 273 nn.

⁴¹ Srov. BEINERT, Wolfgang. Malé dějiny křesťanství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7195-541-2. s. 273 nn.

⁴² Srov. RICHTER, Klemens. Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-702-1140-7 s. 18.

⁴³ Srov. RICHTER, Klemens. Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-702-1140-7 s. 18.

Přítom je liturgie vždycky „výkonem kněžského úřadu Kristova“⁴⁴, neboť každá liturgická slavnost je jakožto „dílo Krista kněze a jeho těla, církve“ v pravém smyslu slova svatým jednáním, jehož účinnosti se žádné jiné jednání církve co do úrovně a míry nevyrovná. Takže definice liturgie by mohla znít: Liturgie je zpřítomňování Nové smlouvy mezi Bohem a člověkem, uskutečňované lidem Božím skrze přítomného Krista v Duchu svatém prostřednictvím účinných znamení a v pravoplatném uspořádání, a to jako pokračování Kristova kněžství mezi jeho vyvýšením a jeho druhým příchodem, jímž nadejde Boží království.

3.4 Teologie laikátu

3.4.1 Pojem laik

Význam slova laik je velmi výstižně popsán v Katechismu katolické církve: „Slovem laik se označují všichni věřící křesťané mimo členy stavu duchovenského a stavu řeholního, právně uznaného v církvi; tedy věřící křesťané, kteří – když byli křtem přivtěleni ke Kristu a učiněni Božím lidem, a tak se stali svým způsobem účastnými Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského – vykonávají svým podílem poslání celého křesťanského lidu v církvi a ve světě.“⁴⁵

3.4.2 Jeho úkol a cíl

„Z vlastního povolání laiků vyplývá úkol hledat Boží království tím, že se zabývají časnými věcmi a upravují je podle Boha. Jim tedy zvlášť připadá úloha tak prozařovat a pořádat všechny časné záležitosti, s nimiž jsou v těsném styku, aby se vždycky dály a rozvíjely podle Krista a sloužily ke chvále Stvořitele a Vykupitele.“⁴⁶

Všichni věřící dostávají od Boha skrze křest a biřmováním pověření k apoštolátu. Proto mají povinnost a právo, jednotlivě nebo společně, usilovat o to, aby všichni lidé na celé zemi poznali a přijali božské poselství spásy. Činnost laiků v církevních

⁴⁴ Srov. BEINERT, Wolfgang. Malé dějiny křesťanství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7195-541-2., s. 275 nn.

⁴⁵ Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3. s. 238, 897.

⁴⁶ Cit. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3. s. 238, 898.

společenstvích je natolik nezbytná, že bez působení by apoštolát pastýřů ve většině případů nemohl dosáhnout svého plného účinku.⁴⁷

3.4.3 Účast laiků na Kristově kněžském úřadu

Laici mohou přijmout z vlastní iniciativy službu pro společenství, nebo se pro tuto službu mohou sami nabídnout. Jakákoliv jejich činnost to znamená činy, modlitby, rodinný, manželský život a činnosti všedního dne nemají odporovat Duchu svatému. Laici předkládají Bohu vše, za co se modlí a za co prosí. Rodiče svým příkladem vedou své děti k výchově v křesťanském smyslu života.⁴⁸

Mají-li laici potřebné předpoklady a jsou ochotni tuto službu vykonávat, mohou být přijati do stále služby lektorů a akolytů. „*Jestliže to vyžaduje potřeba církve v případě nedostatku služebníků, mohou i laici, ačkoliv nejsou lektory nebo akolyty, nahrazovat podle předpisů práva některé jejich úkoly, totiž zastávat službu slova, řídit liturgické modlitby, udílet křest a rozdávat svaté přijímání*“.⁴⁹

3.4.4 Účast laiků na Kristově učitelském úřadu

Písmo je plné doporučení, jakým způsobem má laik vyjít požadavkům, které Bůh sdělil člověku. Tyto texty jsou nám v současné době vzdálené a někdy i těžko pochopitelné. Křesťané praktikující evangelium jsou živými nositeli zkušeností vycházejícím z něho. Záměrem je, aby učení církve bylo v souladu s Božím plánem.⁵⁰

Laici plní své poslání také prostřednictvím evangelizace tím, že hlásají Krista „*svědectvím života a slovem*“.⁵¹ Toto šíření evangelia u laiků „*dostává zvláštní ráz a zvláštní účinnost, protože se uskutečňuje v běžných světských podmínkách*“.⁵²

⁴⁷ Srov. Apostolicam actuositatem [online]. Vatican, 1965 [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651118_apostolicam-actuositatem_cs.html.

⁴⁸ Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3 s. 239, 902.

⁴⁹ Cit. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3 s. 239, 903.

⁵⁰ Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3 s. 241, 912.

⁵¹ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-259-6., s. 583 nn.

⁵² Cit. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3 s. 240, 905.

Při katechetické výchově, vyučování posvátným tajemstvím v hromadných sdělovacích prostředcích mohou také spolupracovat ti z věřících laiků, kteří k tomu mají schopnosti a jsou na to připraveni.

I přestože laici nebývají vždy teologicky vzděláni, jsou povoláni k tomu, aby své prožitky nebo zkušenosti konfrontovali v rámci kázání, ve zpovědích, diskuzích nebo ve farním společenství.

3.4.5 Účast na Kristově královském úřadě

Laik, který přijal křest, se tím dostává do společenství Ježíše Krista. Jelikož Ježíš Kristu dobrovolně sestoupil na zem, přijal lidské tělo a žil život obyčejného člověka. Tímto má každý člověk svůj podíl na jeho důstojnosti.

Laici mají svým způsobem, ozdravovat svět kolem sebe vyvarovat se věcí, které svádějí ke hříchu. Tím přispívají ke zdravějšímu světu kolem sebe a vytvářejí hodnoty potřebné k lepšímu fungování společnosti.

Laici i osoby zasvěcené podílejí společným dílem na růstu a rozvoji církve i farního společenství a tím i celé společnosti. Lze to přirovnat s podobenstvím o božím království.⁵³

4 Zapojení laiků při slavení svátostí

Zapojení laiků při slavení svátostí je obsáhlé téma, které zahrnuje všech sedm svátostí. První je křest, který zařazuje člověka do Božího lidu, druhé je první svaté přijímání laik poprvé přijme tělo páně eucharistii. Iniciační svátosti končí svátostí biřmování, laik přijme pečeť Ducha svatého jako znamení duchovní plnosti. Následují

⁵³ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-259-6., s. 587 nn.

dvě svátosti uzdravující, kterými jsou svátost smíření a svátost pomazání nemocných, víra nemůže nahradit lékaře, který pečuje o tělo ale může posílit a pomoci duši laika v boji proti nástrahám zlého ducha. Poslední dvě svátosti jsou povolávající, kterými jsou manželství a kněžství. Každý laik se může svobodně rozhodnout pro svoji duchovní cestu.

4.1 Obecná východiska

Ústřední oblastí liturgie je sedmero svátostí.

Bez ohledu na teologicko-historický vývoj slova „svátost“, lze „svátost“ chápat jako viditelná znamení neviditelné Boží milosti, a tedy něčeho cenného a význačného. V různých křesťanských církvích může být pojetí svátostí podobné nebo stejné s katolickou církví nicméně jejich počet může být rozdílný. Rovněž existují církve a společenství, které tyto svátosti nemají.

Svátosti, jsou-li důstojně slaveny ve víře, milost, které jsou znamením. Účinnost svátostí pochází z toho, že v nich působí sám Kristus, a protože Bůh Otec vždy vyslyší modlitbu svého Syna. Svátosti působí prostým udělením, tzv. *ex opere operato*, tedy z moci Kristova spásného díla.⁵⁴

4.2 Svátost křtu

4.2.1 Obecná východiska

Křest je první svátost, kterou laik ve svém životě přijme a je označován jako iniciační svátost. Křtem dochází k osvobození od hříchu a otevření možností k přijetí dalších svátostí.⁵⁵ Křest dospělých bývá nejčastěji udělován při obřadech velikonoční

⁵⁴ Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3, s. 297, 1128.

⁵⁵ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1206, JAN 3, 22.

vigílie, při svěcení křestní vody. U dětí bývá křest udělován na žádost dospělých v přítomnosti kmotra. Historicky první dochovaná písemná zmínka o této svátosti se objevuje ve spise Didaché, někdy kolem roku 60 n.l.⁵⁶, tedy o něco dříve, než byla sepsána první evangelia.

4.2.2 Podstata křtu

Lidstvo již od počátku se snaží očišťovat, kdy touží po vnitřní čistotě. V mnoha náboženstvích ještě před judaismem se považovalo omytí vodou za projev očisty. Jednotlivá náboženství si formu očišťování následně upravily dle svých představ. Například v judaismu bylo očišťování poměrně složitý rituál. Z tohoto pohledu křest udělovaný Janem lze považovat za jednu z dalších forem očisty. Jan, který pokřtil Ježíše z Nazareta tím dostává křest nový rozměr a smysl.⁵⁷

Křesťanský křest se odvolává na příkaz Páně. A nepřímo to potvrzuje všeobecná a nepopíratelná křestní praxe prvotní církve, k níž jeden uznávaný protestantský exegeta případně poznamenává, že by vznik křesťanské křestní tradice zůstal hádankou, kdyby se církev nerozhodla brát vážně tradice misijního příkazu Zmrtvýchvstalého.⁵⁸

Osobní předpoklady pro přijetí křtu jsou vnitřní obrat a víra v Ježíše a jeho poselství. Ale tento lidský přínos nelze považovat za soběstačný, za vlastní zásluhu, nutně se musí opírat o předcházející milost Boží.⁵⁹

Křest začleňuje laika do společenství věřících, do Božího lidu Nové smlouvy, a tak se stává znamením povolání a spásy. Spojení s Kristem je nesmazatelné a provázané s

⁵⁶ Srov. "Učení Pána, hlásané národům dvanácti apoštoly (Didaché)" NOVÁK, Josef. Druhá patristická čítanka. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985. Teologické studie (Ústřední církevní nakladatelství).

⁵⁷ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1169, MAREK. 16,16.

⁵⁸ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1229, SKUTKY APOŠTOLŮ, 2, 38nn.

⁵⁹ Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3, s. 318, 1214-1216.

tajemstvím Kristovy smrti a jeho vzkříšení. Pokřtěný dostává podíl na Kristově velikonočním tajemství. Ve křtu máme podíl na Kristově zmrtvýchvstání.⁶⁰

Křest je branou k novému životu a znovuzrozením podle Ježíšových slov zachycených v Janově evangeliu: „Nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího“. Křesťan je novým stvořením. „Kdo je v Kristu, je nové stvoření. Co je staré, pomínulo, hle, je tu nové!“⁶¹ Spásný čin křtu ruší odloučenost člověka od Boha, jinými slovy každá vina je odpouštěna, včetně hříchu prvotního. Na lásce, kterou miluje svého „milovaného Syna“, mají také všichni pokřtění podíl, neboť se stali údy Kristova těla, stali se bratry a sestrami jeho Syna. „Hleďte, jak velikou lásku nám otec daroval: byli jsme nazváni dětmi Božími a jsme jimi“.⁶² Křest propůjčuje lidskému životu smysluplnost a naději na věčný život ve společenství s Bohem. Křest, tudíž není pouhým vnějším vstupním obřadem do nějaké lidské organizace. Ze strany Boží dokládá jeho slitování a vůli nás spasit, pro člověka znamená nový život v Kristu a s ním, směřující k účasti na jeho oslavení

4.2.3 Křest dětí

V prvotní tradici církve byl umožněn křest pouze dospělým. Od 4. století sice začal převládat křest kojenců, přesto však nebyl nikdy vytvořen skutečný obřad křtu dětí, který by náležitě bral v úvahu situaci nedospělého dítěte. Ritus byl a zůstal ve svém základě nedostatečně přizpůsobeným křestním obřadem pro dospělé.⁶³ Až druhý vatikánský koncil má tu zásluhu, že zavedl zásadní změnu, když ustanovil: „Obřad Křtu ať je přepracován a přizpůsoben skutečné situaci dětí.“⁶⁴ Podle směrnice uveřejnila římská Kongregace pro bohoslužbu v roce 1969 nový obřad křtu dětí.

⁶⁰ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-259-6., s.677 nn

⁶¹ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s.1289, 2.LIST KORINTSKÝM 3,17.

⁶² Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1349, 1.LIST JANŮV 3, 1.

⁶³ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 155

⁶⁴ Srov. Dokumenty II. vatikánského koncilu, Sacrosantum Concilium.,kapitola 3, článek 67

4.2.3.1 *Oprávněnost křtu dětí*

Problém křtu nedospělých není nový. Církevní dějiny znají snahy jednotlivých uskupení, prohlásit křest dětí za nezákonný a neplatný a nahradit jej křtem dospělých. Nový rituál ve svém úvodu zaujímá následující postoj: „Církev dostala poslání hlásat evangelium a křtít. Proto již od počátku křtila nejen dospělé, nýbrž i děti. V pochopení slov Páně: „*Nenarodí-li se kdo znovu z vody a z Ducha svatého, nemůže vstoupit do Božího království*“⁶⁵ vždy usuzovala, že ani děti nemají být vyloučeny z možnosti přijmout křest, když je přijat ve víře církve, kterou za něj dosvědčí rodiče, kmotři a ostatními přítomnými.

a) Křestní rozhovor a odklad křtu

Řád křtu dětí se snaží, aby si rodiče hlásící své dítě ke křtu uvědomili povinnost křesťanské výchovy. Prostředkem k dosažení tohoto cíle má být především předběžný křestní pohovor. Pokud rodiče, kteří se s jistotou projeví jako nekřesťané, nabídnutý křestní pohovor odmítnou nebo se při tomto pohovoru distancují od budoucí křesťanské výchovy, může církev takový křest odmítnout. V případě zaručení se za dítě osobou věřící může křest udělen⁶⁶. Musí se zabránit všemu, co by křest učinilo prázdným rituálem. Tento postoj zároveň vyvrací známou výtku, že lpění církve na křtu dětí znamená prvořadě snahu o maximální počet věřících, a s tím spojený vzrůst vnější moci.

b) Rodiče jsou jistě první, kdo je oprávněn rozhodovat o křtu dítěte, a jim také přísluší základní odpovědnost za křest a křesťanskou výchovu dětí. Na této výchově se podílí i místní farní společenství. U živých farností se na

Dostupné z http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19631204_sacr-osanctum-concilium_cs.html

⁶⁵ Cit. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s.1206, JAN 3,5.

⁶⁶ Srov. BŮHMOVÁ, Markéta. *Křest dětí a dospělých - z pohledu pastorálního*. Brno, 2014. Bakalářská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA, PEDAGOGICKÁ FAKULTA, KATEDRA HISTORIE. Vedoucí práce ThLic. Marek Hlávka.

přípravách obřadů křtu podílí celé farní společenství. Vzájemné propojení prožívaných obřadů se skutečným životem farnosti posiluje vnitřní společenství.⁶⁷ Tím všichni svou účastí projevují společnou víru a společnou radost, s níž je nově pokřtěný přijímán do církve. A také se tím dává najevo, že víra, pro niž se dítě křtí, není pouze vírou rodiny. Křest by se měl udělovat obvykle ve farním kostele. Nemocnice a soukromé byty přicházejí v úvahu jen ze zdravotních nebo naléhavých pastoračních důvodů. Církev upřednostňuje křest více křtěnců společně. Křest by se ostatně měl konat při nedělní mši, aby se ho mohla zúčastnit celá obec a aby se také ukázala úzká souvislost mezi křtem a eucharistií. Nakonec lze udílení křtu uspořádat jako samostatnou liturgickou slavnost třeba namísto odpolední pobožnosti nebo při nedělní bohoslužbě slova.⁶⁸

c) Kmotrovství

Zvláštní osobní službu dítěti a jeho rodičům představuje kmotrovství. Tato funkce vznikla již v prvních staletích existence křesťanství v souvislosti s křtem dospělých a s dobou jejich přípravy, tj. katechumenátem. Kmotr měl při něm úlohu být pro společenství věřících ručitelem toho, že katechumen má vážný úmysl a že jeho obrácení je upřímné. Kmotr seznamoval svého svěřence se životem obce, posilovat ho slovem a příkladem ve víře, v následování Krista a ochotně mu pomáhal v rámci obřadů i při samotném křtu. I po křtu kmotr zůstává novému členu Božího lidu nablízku a je mu nápomocen. Historicky masový příliv nových členů církve od dob Konstantinových, odsouvání křtu často až do pozdního stáří, převládnutí křtu dětí nad křtem dospělých a obecné zpovrchnění křesťanského vědomí pozvolna ztrácelo význam nejen katechumenátu, ale i kmotrovství.⁶⁹ Kmotr se dále může ujmout pokřtěného dítěte při dlouhodobější nemoci nebo předčasné smrti rodičů, pomáhat rodičům při řešení obtížných otázek

⁶⁷ Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3, s. 322, 1231-1233.

⁶⁸ Srov. *Křestní obřady: křest malých dětí*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-719-2378-8 s. 55.

⁶⁹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 158-159.

výchovy, může křtěnci dodávat odvalu a ukazovat mu cestu víry⁷⁰. Rovněž může pomáhat čelit špatným účinkům určitého odloučení, do kterých dnešní mladé rodiny občas upadají. Křestní obřad proto klade na kmotra následující požadavky:

- Kmotrovství vyžaduje víru, kmotr by měl být ve věku, který mu podle lidských měřítek dovolí vykonávat kmotrovskou službu.
- Kmotr musí být sám pokřtěn a biřmován a přijímat eucharistii.
- Musí být příslušníkem katolické církve a nesmí existovat žádná právní překážka zabraňující jeho kmotrovství.⁷¹
- Pokřtěný věřící křesťan pocházející z odloučené církve může být spolu s katolickým kmotrem nebo katolickou kmotrou připuštěn za kmotra nebo za křesťanského svědka křtu, jestliže si to rodiče přejí.
- Mají-li rodiče těžkosti při hledání kmotra, mělo by se aktivně zapojit farní společenství. V případě nouze mohou rodiče na kmotra rezignovat, jestliže není možné žádného vhodného nalézt,⁷² protože je lepší být raději bez kmotra, nežli mít takového, který neodpovídá daným požadavkům.⁷³

4.2.3.2 *Termín křtu dítěte*

Historicky byly křestními termíny přechodně velikonoční a svatodušní vigilie, v některých oblastech noc před slavností Zjevení Páně. S ohledem na teorii, podle níž jsou nepokřtěné děti vlastně ztraceny, se vyvinula praxe a pravidlo křtít děti co nejdříve. Přitom se vykládalo kanonické „quam primum“ (tj. ono „co nejdříve“)⁷⁴ tak, že křtít se má v prvních dnech po porodu. Aby nebyly tímto stanovením znevýhodněny rodičky, je

⁷⁰ Srov. Křestní obřady: křest malých dětí. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-719-2378-8 s. 55.

⁷¹ Srov. Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vyd. s věcným rejstříkem, Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-711-3082-6, kánon 874.

⁷² Srov. Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vyd. s věcným rejstříkem, Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-711-3082-6, kánon 872.

⁷³ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 159

⁷⁴ Srov. Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vyd. s věcným rejstříkem. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-711-3082-6, kánon 770.

stanoveno v křestním řádu, aby se křest konal v prvních týdnech po porodu. Pouze v nebezpečí smrti je třeba dítě pokřtít neprodleně. Pro takovýto případ existuje zkrácený ritus, který může vykonat i laik. Při akutním nebezpečí smrti stačí polítí vodou a pronést křestní formuli „já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého“.⁷⁵

4.2.4 Obřady křtu dětí

4.2.4.1 Obřad přivítání dítěte

Křtící, kněz nebo jáhen přivítá katechumeny, kteří se shromáždili u vchodu do kostela. Celebrant položí rodičům otázku, jak se bude jejich dítě jmenovat. Rodiče na tuto otázku odpoví na tuto otázku a zároveň odpoví i na ostatní otázky, které jsou spojené s vysluhováním obřadu. Celebrant potom připomene rodičům jejich povinnost vychovávat pokřtěné dítě v křesťanské víře a nechá si od nich potvrdit jejich připravenost slibem, že budou vychovávat dítě ve shodě s vírou. Kmotři jsou dotázáni, zda budou rodiče podporovat. Dítě je označeno znamením kříže od kněze a po něm následují rodiče a kmotři.⁷⁶

4.2.4.2 Bohoslužba slova

Měla by posílit víru rodičů i ostatních účastníků. Při volbě čtení by se měl brát ohled také na přání rodičů. Po čteních se mohou zpívat žalmy s příslušnými odpověďmi. Následně kněz promluví o daru křtu. Pak může následovat liturgický zpěv, místo něho je možné zařadit prostor k modlitbě.

Přímlyvy se týkají jak křtěnců, tak rodičů, kmotrů i všech přítomných členů obce. Jsou-li k tomu předpoklady, mohou jednotliví účastníci křtu připojovat k přímlyvám další vlastní prosby.

Následuje exorcizační modlitba v níž kněz prosí a vyzývá Boha, aby vysvobodil křtěnce od hříchu a učinil ho příbytkem Ducha svatého.

⁷⁵ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 160.

⁷⁶ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 161–162.

Poté kněz maže dítě olejem na prsou a prosí Krista o sílu. Pokud nelze dítě pomazat olejem může kněz na děti vkládat ruce. Vkládání rukou je znamením toho, že křtěnec má být vysvobozen z moci ducha zla a včleněn do společenství Krista.⁷⁷

4.2.4.3 *Slavnost křtu*

Slavnost křtu dítěte je v některých úkonech jiná než u křtu dospělého, kdy se dospělý začleňuje do církevního společenství. Osoby účastníci se slavností křtu se přesunou k místu, kde je umístěna křtitelnice. Zde kněz připomene význam křtu, a pokud jde o velikonoční svátky, provede svěcení vody.

Bezprostřední přípravou na křest je zřeknutí zlého ducha, hříchu, vyznání víry rodičů a kmotrů. Text zřeknutí se zlého se sestává ze tří otázek a odpovědí ve dvou variantách. Následné tři otázky ohledně víry jsou poukázáním na apoštolské vyznání víry.

Následuje vyznání víry všech přítomných, které kněz zakončí slovy: „Tak věříme. Tak věří církev. A tuto víru vyznáváme a ona je naší slávou v Kristu Ježíši našem Pánu. Amen.“⁷⁸

Vlastní křest začíná trojím ponořením do vody nebo trojím politím hlavy vodou a současným vyslovením slov: „*N, já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého.*“ Těmito slovy, která jsou základem pro uskutečnění křtu, je křest považován za platný.

Při křtu litím svěcené vody drží rodiče dítě, při křtu ponořením rodiče vyzvedávají dítě z křestního pramene, zatímco kmotři symbolicky vloží na dítě svou pravou ruku.⁷⁹

⁷⁷ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 162–163

⁷⁸ Srov. Český misál, Česká liturgická komise Praha, 1983, Vatikán, s. 268.

⁷⁹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s.163–164.

4.2.4.4 Následné úkony

Druhé pomazání křížmem na temeni hlavy označuje, že pokřtěný dostává jako součást Božího lidu podíl na královském kněžství Kristově.

Oblečením do bílého roucha symbolizuje, že se pokřtěný stal novým stvořením a oblékl se v Krista.⁸⁰ Hořící křestní svíce, kterou zapálí kněz nebo kmotr od velikonočního paškálu, má symbolizovat, že se nově pokřtění stali dětmi světla a jako děti světla mají žít.⁸¹

V některých regionech je možné, že kněz pokračuje dále obřadem Effata, který navazuje na Ježíšovo zázračné uzdravení hluchoněmého. Celebrant se při tomto úkonu dotkne uší a úst a modlí se za Ježíšovu pomoc pro křtěného.⁸²

4.2.4.5 Závěr mše

V závěru mše, pokud to podmínky dovolují, jdou účastníci křtu průvodem od křtitelnice k oltáři. Je vhodné zpívat píseň hodící se ke křtu. Celebrant připomene přijatý dar křtu, poukáže na návaznost svátostí biřmování a eucharistie, které může křtěný přijmout v budoucnu. Kněz vyzve, aby se farní společenství za nově pokřtěné modlilo.

Následuje požehnání matkám nově pokřtěných dětí, pak i jejich otcům, kmotrům a ostatním věřícím. Na závěr je vhodné, aby zazněla děkovaná velikonoční píseň nebo Magnificat. Na konec mše se přidávají, pokud existují, další regionální tradice, kdy se přináší děti například k mariánskému oltáři.

Oproti předchozím praxím je tento obřad křtu dítěte podstatným krokem vpřed, protože se nevede žádný fiktivní dialog s dítětem, které ještě neumí myslet ani mluvit, nýbrž se oslovují rodiče, kmotři, protože dospělí přebírají odpovědnost za malé dítě a

⁸⁰ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1271, LIST ŘÍMANŮM 13,14nn.

⁸¹ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1304, EFEZANŮM 5,8nn.

⁸² Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 165.

zavazují se vychovávat jej v tradici církve a víře. Je nutné přistupovat i tak malému dítěti jako k lidské osobnosti, která však v daný okamžik není schopna sama za sebe rozhodovat a v této chvíli je nutné, aby jej zastoupili rodiče a kmostr.⁸³

V těchto okamžicích je zřejmé, že dítě křtěno pro víru rodičů. Jsou to zástupci dítěte, kteří jsou partnery pro dialog s církví, když se jedná o zjištění vůle ke křtu, o odřeknutí se zlého a o vyznání víry. Rodiče jsou poučeni, aby v odpovědnosti vůči svému vlastnímu křtu, který přijali, prokázali dětem potřebnou službu víry. Vzhledem k ustálení současné křestní praxe došlo k ústupu role kmotra do pozadí a mají spíše jen pomocnou funkci v rámci křestního obřadu.

V tomto obřadu křtu dětí, který je oslavou jejich vykoupení z moci zlého ducha. Křest je radostnou událostí ve spáse dítěte. Pro dítě, které bylo pokřtěno, je to vstup a začátek rozvoje jeho víry, kdy se na jeho vývoji i podílí farní společenství.⁸⁴

4.3 Začlenění dospělých do církve

4.3.1 Historický přehled

Ze zkušenosti raných křesťanů víme, že cesta dospělého člověka k víře v církvi je dlouhodobý proces růstu, vyžadující delší časové období a zároveň i pomoc svých blízkých a církevního společenství. Do života křesťana člověk vstupuje po malých krůčcích. Již na konci 2. století vznikla instituce katechumenátu pro žadatele o křest. Ze spisu přibližně z 3. století se nám dochovaly informace o struktuře katechumenátu od Hippolyta Římského. V té době trval katechumenát zhruba tři roky. Kandidát ke křtu byl seznamován s učením víry. Katecheze končily modlitbou a vkládáním rukou. V období před křtem a velikonoční nocí, tedy na začátku postní doby, se zahajovaly intenzivnější přípravy katechumenů. Úvodním obřadem byla zkouška proměny života. V tomto čase se katechumeni častěji účastnili bohoslužeb slova a dalších liturgických úkonů, jako například exorcismů, modliteb, vkládání rukou, požívání požehnané soli a mnoho dalších.

⁸³ Srov. GIGLIONI, Paolo. Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-719-2115-7., s. 50.

⁸⁴ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 165-166.

Při velikonoční vigílii katechumen přijmul tři iniciační svátosti, a to byl křest, biřmování a eucharistie.⁸⁵

Postupem času se vícestupňový katechumenát po věřících v pokonstantinovské době stále více vyprazdňoval a rozpadal. Liturgické texty se sice zachovaly, problémové bylo jejich vtěsnání do jediného křestního obřadu. V roce 1962, po stížnostech na zastaralost tohoto obřadu, udělila Kongregace ritů možnost rozdělit křestní obřad na sedm kroků, tím však nebyly dotčeny změny obsahu. K další změně došlo po Druhém Vatikánském koncilu a z něj vyšel obřad křtu, který používáme dnes.⁸⁶ Platný křestní řád byl vydán 6. ledna 1972, 2. doplněné vydání již v roce 1974. České křestní obřady vyšly v roce 1987 (první prozatímní vydání již v roce 1971).

Římský (latinský) vzorový obřad přináší po úvodní části řád vícestupňového katechumenátu, dále řád zjednodušený, zkrácený obřad pro nebezpečí smrti, a posléze pokyny k přípravě dospělých, kteří byli sice v dětství pokřtěni, ale později neměli žádnou katechezi, iniciační ritus pro kandidáty křtu ve školním věku a v příloze ještě ritus pro přijetí platně pokřtěných do plného společenství katolickou církví. Následující přehled se vztahuje pouze na prvně jmenované slavnostní obřady spojené s katechumenátem a obřady iniciačními.⁸⁷

4.3.2 Přijetí do katechumenátu a iniciace

Přijetí uchazeče do katechumenátu probíhá v průběhu mše. Přátelé, rodina nebo farní společenství, kteří uchazeče o křest doprovází a představí je celému shromáždění. Kněz přijímá uchazeče a dotazuje se, zda chtějí opravdu vstoupit do katechumenátu.

⁸⁵ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 167–168

⁸⁶ Srov. SC, Dekret o misijní činnosti církve 64–66.

⁸⁷ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 168.

Katechumeni se na křest začínají připravovat většinou o Popelčnické středě nebo o první postní neděli. Průběh katechumenátu je rozdělen do několika etap:

- Předběžný katechumenát
- Období katechezí
- Období očišťování a zasvěcování do křesťanství
- Období uvedení do tajemství svátostí

Pokud katechumen splní všechny požadované cíle katechumenátu, je připraven přijmout iniciační svátosti.⁸⁸

4.4 Svátost biřmování

4.4.1 Obecná východiska

Jako další svátost je biřmování, které pochází z latinského slova *confirmation*. To se dá přeložit jako upevnění nebo posílení. Ve středověkých písemnostech se setkáváme s názvem „vzkládání rukou“⁸⁹. Východní církve používají slovo „myro“, což v překladu znamená pomazání. Na územích osídlených slovanskými národy se používá „myron“ a vykládá se jako „posílení“ a „naplnění“.

4.4.2 Podstata biřmování

Biřmování se řadí k iniciačním svátostem a je třetí iniciační svátostí. Přijetím křtu se člověk začleňuje do církevního společenství. Vše se uskutečňuje skrze Ducha svatého. Laik když dosáhne určitého věku tak přijímá druhou iniciační svátost, kterou je

⁸⁸ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 169–171.

⁸⁹ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-259-6., s. 685 nn.

eucharistie. Po dosažení plnoletosti se člověk svobodně rozhoduje, zda přijme nebo nepřijme svátost biřmování.⁹⁰

Zprávy o biřmování se objevují již u Tertuliána a Hippolyta Římského. Ve zprávách se popisuje, jak po přijetí křtu a pomazání, jež udílí kněz, poté přistupuje biskup, který vzkládá nad laika ruce jako znamení, že na něj sestoupil duch svatý a na čele ho označí znamením kříže. Tím, že člověk tyto symboly přijme, je označen pečeti ducha svatého na znamení křesťanské vyzrálosti. Nesmíme však špatně chápat význam biřmování, je to třetí iniciační svátost u laiků, kteří v dětství přijali křest a po čase přijali svátost eucharistie. Po dosažení plnoletosti přijali svátost biřmování, v návaznosti a s určitým časovým intervalem. U katechetů se tyto tři svátosti udílejí na letniční svátky, kdy při jedné mši katecheta přijme svátost křtu, svátost eucharistie a svátost biřmování.⁹¹

4.4.3 Obřady biřmování

Na popud druhého vatikánského koncilu vznikl přepracovaný biřmovací obřad, který vyšel v létě roku 1971 jako jeden ze svazků římského pontifikátu, kdy následovalo české vydání z roku 1974. Přepracovaný řád zdůrazňuje souvislost biřmování s celkem iniciace a doporučuje jeho udělování při eucharistické slavnosti. Zpravidla udělují biřmování diecézní biskupové, pokud to není možné, mohou svátost biřmování udělovat kněží z pověření biskupa.

Pokud jde o věk biřmovance tak v současné době je biřmování udělováno ve zralejším věku biřmovance. Je-li biřmování udělováno při mši, začíná obřad po evangeliu a obsahuje následující úkony:

1. Představování biřmovanců a biskupova homilie
2. Obnova křestního vyznání (odřeknutí ducha zla a hříchu a vyznání víry)
3. Výzva shromáždění věřících k tiché modlitbě
4. Modlitba o Ducha svatého (kterou pronáší biskup se vztaženými rukama)

⁹⁰ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 175.

⁹¹ Srov. GIGLIONI, Paolo. *Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-719-2115-7., s. 58.

5. Pomazání křížmem na čele ve tvaru kříže se současným vzkládáním rukou a vyslovením slov: „N, přijmi pečeť daru Ducha svatého.“ Tato nová biřmovací formule se připodobňuje biřmovací formuli byzantského ritu. (Někdejší formulace zněla: „N, označuji tě znamením kříže a posiluji křížmem spásy ve jménu...“) Biřmovanec potvrzuje biřmovací slova svým „Amen“.
6. Následují přímluvy za nově biřmované, jejich rodiče a kmotry a za celou církev.

Po přímluvách pokračuje mše. Nově biřmovaní přinesou obětní dary. Ta to slavnost bývá zakončená slavnostním závěrečným požehnáním nebo nějakou žehnací modlitbou.⁹²

4.5 Svátost eucharistie

Z Písma víme, že eucharistii ustanovil sám Ježíš, když s učedníky slavil svoji poslední paschu.⁹³ Předobrazy této svátosti můžeme dohledat i na dalších místech písma, jako třeba lámání chleba.⁹⁴ Dalším známým výrazem je večeře Páně, jako památka na Kristovu velikonoční oběť.⁹⁵ Rovněž mezi často používané podobenství můžeme zařadit „hostina Beránkova“.⁹⁶ I přesto, že křesťanské slavení eucharistie vychází z židovské tradice, je tato forma proti judaistické zjednodušena. Judaistický obřad se sestával z mísení čtyř kalichů.⁹⁷

⁹² Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 177–179

⁹³ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1145, MATOUŠ. 26, 26 nn.

⁹⁴ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1132, MATOUŠ. 14, 19.

⁹⁵ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1282, 1 LIST KORINTSKÝM 11, 24.

⁹⁶ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1367, ZJEVENÍ JANOVO 19,9.

⁹⁷ Srov. GIGLIONI, Paolo. Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-719-2115-7., s. 79.

4.5.1 Obecná východiska

Slovem „eucharistie“ se rozumí v řečtině původně „vděčně smýšlení“ nebo „díkovzdání“. Představuje pro věřícího křesťana živou přítomnost našeho pána Ježíše Krista, někdy bývá označována i jako mešní oběť u reformátorských církví bývá označována jako večeře páně. Na téma eucharistie bylo vypracováno řady odborných studií a publikací.

4.5.2 Účast laiků na svátosti eucharistie

V novém zákoně se o eucharistii píše na několika místech u evangelistů Marka, Matouše a Lukáše a u apoštola Pavla v jeho zprávě Korintským. Samotná eucharistie při mši svaté má svou hlavní roli. Laici přijdou do kontaktu s hostií ještě před přeměnou, kdy během přinášení darů předávají knězi chléb a nádobky s vínem a vodou.⁹⁸ Kněz je přijímá a odnáší je společně s pomocníky k oltáři. Mše svatá pokračuje přeměnou chleba na tělo Kristovo a víno s vodou na krev našeho Pána.⁹⁹ Ve všech krocích se k eucharistii přistupuje s nejvyšší pokorou a vážností. Laici, když přijímají eucharistii do úst nebo na ruku v těchto chvílích je u kněze ministrant s patenou a dohlíží na to, aby ani kousíček eucharistie nepadl na zem.¹⁰⁰ Pokud laik přijímá na ruku, tak kněz nebo podávající akolyta dohlíží na to, že laik přijme tak jak je to správné a nedojde k odcizení eucharistie. Po svatém přijímání se zbylé eucharistie položí na obětní stůl, a pokud je jejich počet menší, může je kněz přijmout, v druhém případě jsou umístěny do ciboria uloženy do svatostánku. O pravidelnou výměnu eucharistii ve svatostánku se stará místní kněz, který

⁹⁸ Srov. RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-702-1140-7, s. 86.

⁹⁹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 183

¹⁰⁰ Srov. Český misál, Česká liturgická komise Praha, 1983, Vatikán, s. 40.

bere v patrnost potřebu výměny za nové. Eucharistie v ciboriu je možné použít, když jáhen, slouží Bohoslužba slova, aby věřící mohli přistoupit k přijímání.¹⁰¹

4.5.3 Struktura a rozdělení mše

4.5.3.1 Zahájení mše

Mše se zahajuje zazvoněním třikrát na zvonek. Shromáždění věřící se postaví a očekávají příchod kněze s ministranty. Kněz s ministranty předstupuje, před oltář zády k oltáři pokleknou a vrací se do prostoru oltářště, kdy stojí čelem k lidu. Kněz, ministranti a lid si udělají znamení kříže. Kněz následně promlouvá k shromážděnému lidu. Vyzve je k vyznání hříchu. Po vyznání víry kněz usedá na stolec. Ze shromáždění předstupuje k ambonu a předčítá vybranou pasáž ze starého zákona. Čtení ukončí zvoláním „*Slyšeli jsme slovo Boží!*“ Lid odpovídá „*Bohu díky*“. Laik, který předčítal první čtení, se u ambonu střídá s knězem a usedá do lavice. Kněz může číst nebo zpívat žalm kdy ho doprovází varhany a lid ve stanovený čas opakuje refrén. Po žalmu následuje druhé čtení z nového zákona, opět z lidu předstupuje laik, který předčítá vybrané čtení. Po ukončení čtení opět zvolá „*Slyšeli jste slovo Boží*“. Lid odpovídá „*Bohu díky*“ a následně předčítající laik vrací do lavice. K ambonu přichází kněz, současně lid povstane v lavici. Kněz oznámí evangelium a udělá si trojitě znamení kříže na čele, na ústech a srdci to stejné udělá lid. Kněz předčítá vybranou pasáž z evangelia, kdy evangelium končí zvoláním „*Slyšeli jste slovo Boží*“ a lid odpovídá „*Chvála tobě Kriste*“. Kněz zůstává u ambonu, lid v lavicích usedá. Na tomto místě je prostor pro homilii, někdy z časových důvodů odpadá. Poté usedá kněz i věřící lid a chvíli rozjímají o tom co slyšeli v Božím slově. Kněz vstává a vyzývá věřící k vyznání víry. Lid vyznává svoji víru a zůstává stát. Následují prosby. Současně k ambonu přichází z lidu laik, který čte prvních pět proseb za věřící lid druhou pětici proseb předčítá kněz.¹⁰² Když skončí přimluvy, rozezní se

¹⁰¹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 183 – 185.

¹⁰² Srov. RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-702-1140-7, s. 84.

varhany, a za jejich zvuku a dva věřící přináší obětní dary chléb a víno. Kněz přebírá nejdříve chléb, kdy při předání poděkuje tomu, kdo ho přinesl na vyjádření pokoje podáním ruky a následně předává chléb přítomnému ministrantovi. Pak přebírá víno i zde tomu, kdo přinesl víno podává ruku na znamení pokoje. Posléze odchází společně s ministrantem do prostoru oltářště a lidé, kteří přinesli dary se vrací a usedají do lavic. V tu chvíli je na oltáři již rozložen a připraven obětní kalich i s obřadním hedvábím. Obětní dary se umísťují na pravý kraj oltáře. Kněz si omývá ruce, nádoby a roušku drží ministrant, po úkonu je odnáší na abak, stolec v kněžišti. Kněz přistoupí k obětnímu stolu a začíná prefací. Následuje eucharistická modlitba, kdy kněz přeměňuje chléb na tělo Kristovo, když zvedne chléb a říká „*Hle toto je moje tělo*“. Ministranti jednou zazvoní na gong a třikrát na zvonky. Kněz bere do rukou kalich a říká „*To je moje krev to je smlouva nová a věčná to konejte na mou památku*.“ Ministranti opět udeří do gongu a zazvoní třikrát na zvonky.¹⁰³ Kněz promluví k lidu „*Ted' vyznejme svou víru tak jak nás učil pán Ježíš*“ a následuje modlitba Otče náš. Věřící jsou vyzváni, aby si podáním ruky vyjádřily pozdravení pokoje. Kněz pozvedá hostii a kalich vyznává „*Hle to je beránek Boží, který za nás vzal hříchy světa*“ a lid odpovídá „*Pane nezasloužím si, abys ke mně přišel ale stačí říct slovo a má duše bude uzdravena*“. Po tom to vyznání přistupuje lid k přijímání. Laik, který přichází přijmout eucharistii, přistoupí ke knězi, který mu ukáže eucharistii a řekne „*Tělo Kristovo*“. Věřící odpoví „*Amen*“ a přijme eucharistii do úst. Laici, kteří ještě nepřijali svátost prvního přijímání přistupují ke knězi, který jim na čelo udělá palcem křížek a říká „*Požehnej tě pán Ježíš*“. Když přijmou buď svátost, nebo požehnání a jsou zpět v lavicích, kněz omývá vodou nejdříve patenu, následně misku, a nakonec kalich vodu z kalicha vypije a kalich vytře purifikatoriem. Ministranti přistupují k oltáři a odnáší patenu a misku. Poté rovnají hedvábné látky a umísťují je z vrchu na kalich a kalich odnáší.¹⁰⁴ Po odnošení těchto předmětů přistupuje kněz k ambonu a sděluje lidu tzv. ohlášky, aby laici věděli, jak budou v následujícím týdnu bohoslužby a další věci ze života farnosti. Když skončí ohlášky, následuje závěrečné požehnání. Kněz požehná stojícímu lidu znamením kříže, následně s ministranty předstupuje před oltář poklekne a odchází do zákristie.

¹⁰³ Srov. RICHTER, Klemens. Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-702-1140-7, s. 86.

¹⁰⁴ Srov. RICHTER, Klemens. Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-702-1140-7, s. 89-91.

4.6 Svátost smíření

Přiznání, nebo uvědomění si viny je základním krokem k vykonání nápravy. Už ve Starém zákoně jsou známy případy, kdy např. David cizoloží s Betsabe. David uzná svoji vinu a aby od sebe odvrátil Boží trest, přísně se postí, spí na holé zemi.¹⁰⁵

V Novém zákoně nás pak Ježíš vybízí: „*Odpouštějte a bude vám odpuštěno*“.¹⁰⁶ Křesťanská forma svátost smíření vychází především z Ježíšových slov, které řekl učedníkům po svém zmrtvýchvstání: „*Přijměte Ducha svatého. Komu odpustíte hříchy, tomu jsou odpuštěny; komu je zadržíte, tomu jsou zadrženy.*“¹⁰⁷

4.6.1 Obecná východiska

Svátost smíření mezi laiky označována jako svátost pokání se rozumí to, že člověk si uvědomí, že se provinil proti Božimu přikázání nebo také proti svým blízkým. Je si vědom toho, že se dopustil hříchu. Co je to vlastně ten hřích? Hříchem se rozumí to, že člověk z vlastní a svobodné vůle učiní špatný čin, kterým se obrátí zády k Bohu.¹⁰⁸

4.6.2 Podstata svátosti smíření

Krista a jeho učení máme následovat. Hřích však má ve společnosti hluboké kořeny, kdy nutí lidské pokolení k nejrůznějším intrikám proti společnosti i svým blízkým. Ve farnosti to bývá farní společenství, které svoji pílí ukazuje lidem mimo toto společenství jejich hřích. Může se stát, že se člen farnosti dopustí těžkého hříchu, v tu chvíli společnost

¹⁰⁵ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8 s. 303, 2 KNIHA SAMUELOVA, kapitoly 11 a 12.

¹⁰⁶ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1178, LUKÁŠ 6, 37.

¹⁰⁷ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1225, JAN 20, 21 nn.

¹⁰⁸ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-259-6., s.729 nn.

pohlíží na všechny stejně a odstraňuje je na okraj společnosti. Tak se hříšník dostane do rozporu s Ježíšovým učením.¹⁰⁹ Když si člověk, který se dopustil hříchu uvědomí, že nejednal správně a že se dopustil hříchu, má možnost učinit svátost smíření.

Tento skutek pokání provede tak, že navštíví kostel v době, kdy je svátost smíření udělována. Ve farnostech to bývá buď před mší svatou, po mši sváté nebo v domluvený termín s knězem. Člověk, který se chce vyzpovídat tak se má připravit. To znamená, že si má samotný hřích i s jeho následky uvědomit a rovněž i to, jakým způsobem je může napravit.

Když přichází kajícník ke knězi tak jej kněz vítá bratrskou láskou, nekritizuje přichozího kajícníka. Laik knězi sděluje, kdy byl naposledy u zpovědi. Z tohoto důvodu mu je ku pomoci v blízkosti zpovědního místa úryvky z písmo svatého. A nyní přichází samotné vyznání hříchu kajícníka, kdy kajícník může začít zpověď slovy „Vyznávám se Bohu všemohoucímu z těchto hříchů ...“ Ve chvíli, když se kajícník vyzná tak mu zpovídající kněz udělí rozhřešení. Rozhřešení spočívá v tom, že zpovědník kajícníkovi sdělí, co má učít pro odpuštění hříchů a případně doporučí pokání¹¹⁰. Může mu také dát doporučení, jak své pokání vykonat, aby bylo Bohu k milosti. Po udělení rozhřešení kajícník lituje svých hříchů, z jichž se vyznal a projevuje lítost nad svým dřívějším chováním a počínáním.¹¹¹

¹⁰⁹ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1304, EFEZANŮM 5,25.

¹¹⁰ Srov. GIGLIONI, Paolo. Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-719-2115-7., s. 109 nn.

¹¹¹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 230 nn.

4.7 Svátost manželství

Svazek muže a ženy je v lidech hluboce zakořeněn, má mnoho kulturních podob a je základním stavebním prvkem každé společnosti.¹¹² Křesťané uzavírají svátostný sňatek, aby byli posvěceni zvláštní milostí.¹¹³

4.7.1 Obecná východiska

Manželství je především součástí skutečnosti stvoření a jako takové je významné pro farní společenství, ve kterém velmi ceněno. Ve svobodném rozhodnutí dvou lidí, muže a ženy v jejich vzájemné lásce, věrnosti a pokoře se realizuje z Boží vůle.¹¹⁴

4.7.2 Podstata manželství

Podstatou manželství je vytvoření vlastním svobodným rozhodnutím dvou lidí rodinu, která je základ společnosti. Lidé, kteří žádají o svátost manželství, musí splňovat několik podmínek. Musí být plnoletí, to znamená minimální věk 18 let, alespoň jeden z manželů musí být pokřtěný, nesmí být rozvedený. Pokud došlo k rozvodu, pak jedinou možností pro uzavření svátosti je anulování předchozího sňatku církevním soudem. Církevní manželství může uzavřít pouze muž se ženou.¹¹⁵ Neexistuje, aby církevní manželství uzavřely osoby stejného pohlaví. Pokud by uzavřené dřívější manželství nebylo anulováno, tak nemůžou přijmout svátost manželství. V průběhu manželství dochází i k rozrůstání samotné rodiny o další členy, kterými jsou děti. Děti, které jsou zplozeny z neutuchající lásky manželů, bývají šťastnější, než děti z neúplných rodin.

¹¹² Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3, s. 405, 1601.

¹¹³ Srov. GIGLIONI, Paolo. *Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-719-2115-7., s. 165 nn.

¹¹⁴ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 283.

¹¹⁵ Srov. *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3, s. 406, 1605.

Zároveň mají představu o tom, jaké by chtěli mít svoje manželství, jelikož mají vzor od svých rodičů.¹¹⁶

4.8 Svátost kněžství

Svátost kněžství navazuje na Kristovo poslání. Je to svátost, kterou ustanovil sám Kristus, když vybral některé muže, dal jim moc, aby uzdravovali nemocné a vyháněli zlé duchy.¹¹⁷

4.8.1 Obecná východiska

Stejně jako Ježíš Kristus byl nositel kněžského úřadu, který dostal od Boha. Kdy po svém zmrtvýchvstání o letnicích seslal ducha svatého na svých 12 apoštolů a následně je vyslal do všech míst na zemi, aby hlásali víru. Sám Ježíš Kristus ustanovil jako svého zástupce na zemi sv. Petra. Ten se stal prvním římským biskupem, dnes by se dal označit za papeže. Proto svátost kněžského svěcení má mezi sedmi svátostmi své místo

Katolická církev používá třístupňový služební úřad, kdy každý stupeň má své označení. První stupeň je jáhen, druhý kněz a třetí biskup.¹¹⁸ Pokud laik projeví zájem o kněžskou službu, čeká ho ještě dlouhá cesta. Požadavkem je, aby byl praktikující katolík, přijal svátost křtu, svaté přijímání, svátost biřmování, byl svobodný a beztrestný.¹¹⁹ Následně může požádat o zařazení do kněžského semináře jako bohoslovec. Bohoslovec je člověk, který projevil zájem stát se jáhnem a nyní je v semináři, buď aby zjistil, že ho služba nenaplnuje nebo si prohloubí víru a na konci semináře bude vysvěcen na jáhna.

¹¹⁶ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-259-6., 775 nn.

¹¹⁷ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1152, MAREK 3,13.

¹¹⁸ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 258.

¹¹⁹ Srov. Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vyd. s věc. rejstř. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-711-3082-6, Kniha IV, Hlava II, článek 1.

V katolické církvi existují dva druhy jáhnu. První je jáhen trvalý, kterým se může stát člověk i ženatý, kterému to povolí manželka. Druhým je dočasný jáhen, který se připravuje se druhý stupeň a to je kněžské svěcení. Kněz má důležitou roli, jelikož ve farnosti zastupuje biskupa. Zároveň ve farnosti káže a zvěštuje Boží slovo. Věnuje se pastorační a farnímu společenství v místě, kam byl ustanoven. Třetím stupněm, a to nejvyšším, je biskupské svěcením. Biskup je do své funkce jmenován papežem. Biskup má na rozdíl od kněze na starost zájmy celé diecéze.

4.8.2 Podstata kněžství

Pokud se laik rozhodne pro kněžský úřad a nejsou překážky, aby se tak stalo, může být po splnění podmínek pro tento stav vysvěcen. V přidělené farnosti vykonává pastýřskou službu pro místní společenství a diecézi.¹²⁰

V různých obdobích církve se role kněží měnily. V prvotní církvi nebyli představení obce odlišní od ostatních věřících, s výjimkou jejich pověření k vedení obce. Přibližně po roce 110 jsou již dochovány listy Ignáce z Antiochie, kde je zmínka o jáhnech, kněžích a biskupech včetně jejich kompetencí.

Kněz na základě pověření biskupa diecéze vykonává svoji činnost modlitbou a prací pro společenství.

4.9 Svátost pomazání nemocných

Svátost pomazání nemocných je svátostí, která bývá společně se svátostí smíření řazena k tzv. „léčebným“ svátostem. V dřívějších dobách se spíš používal termín „poslední pomazání“ a tato svátost byla více spojována s odchodem člověka na věčnost.

¹²⁰ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 259-262.

4.9.1 Podstata svátosti

Dříve byla nemoc často spojována s hříchem nebo s Božím trestem za hřích, a to především optikou Starého zákona. Přitom v evangeliích čteme, jak Ježíš i jeho učedníci uzdravovali nemocné a vyháněli zlé duchy.¹²¹ Podstatou této svátosti je především duchovní posila nemocného. Církev vyznává a věří v uzdravení nemoci a tělesnou úlevu.¹²²

4.9.2 Obecná východiska

Přijetí této svátosti není omezeno věkem ani stavem. Posiluje člověka především v duchovním boji s nemocí a dodává mu sílu. Při vědomí, že člověk je jen „*nádoba hliněná*“ se musíme smířit s tím, že nemoci zde byly, jsou a budou. Z evangelií víme, že Ježíš uzdravoval nemocné, ale ne všechny. Z tohoto pohledu to může znamenat, že i nemoc není v rozporu s Božím královstvím a dokonce může mít hodnotu spasitelnou.¹²³

5 Svátostiny

Svátostiny jsou vytvořeny církvi jako pomoc při ochraně buď života a zdraví osob nebo pro ochranu majetku. V tomto tématu ukazují na to, jak se do jednotlivých svátostin zapojuje laik a co obnáší.

„Mimoto svatá matka církev ustanovila svátostiny. Jsou to posvátná znamení, kterými se na způsob svátosti naznačují účinky, zvláště duchovní, jichž se dosahuje na

¹²¹ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1124, MATOUŠ 8,16 nn.

¹²² Srov. GIGLIONI, Paolo. Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-719-2115-7., s. 140-143.

¹²³ Srov. GIGLIONI, Paolo. Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-719-2115-7., s. 138–139.

prosby církve. Svátostiny připravují člověka k přijetí hlavního účinku svátostí a posvěcují různé životní situace.“¹²⁴

Z výše uvedeného citování ze Sacrosanctum Concilium je patrné, že svátostiny si vytvořila sama církev. Svátostiny dělíme na dva typy podle určení, buď pro lidi, nebo pro věci. Člověk od pradávna věří tomu, že zlo se mu snaží škodit přímo jemu a odvádět ho od cesty víry. Proto církev udělala toto členění. Více je zaměřena na člověka, kdy vytvořila celou řadu svátostin:

- zasvěcení panen
 - žena se dobrovolně zasvěcuje službě Bohu a zachování panenské čistoty.
- řeholní profese
 - člověk se vzdává života v luxusu a slibuje, že bude žít v chudobě a pomáhat bližním a potřebným zároveň bude žít v duchovní čistotě.
- posvěcení opata nebo abatyše
 - požehnání představených klášterů. Opat je představený mužského kláštera a Abatyše je představená ženského kláštera.
- ustanovení mimořádných služebníků společenství
 - mimořádným služebníkem se rozumí laik, který pomáhá představeným farnosti při podávání svatého přijímání.
- ustanovení lektorů, akolytů, katechetů
 - lektor je člověk, který přednáší víru. Akolyta je laik, který je pověřen biskupem, může podávat svaté přijímání. Katecheta vyučuje víru.
- exorcismy
 - Jsou žádostí církve, kdy s pokorou prostí skrze Ježíše Krista, aby byl daný člověk nebo věc ochráněna před působením zlého ducha a zachráněna z jeho moci. Lidé ve všech dobách i nyní se cítí býti ohrožováni působením zlého ducha. Ježíš Kristus prováděl exorcismus a následně tuto službu předal církvi.¹²⁵

¹²⁴ Cit. *Konstituce o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium in Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5., 60.

¹²⁵ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1152, MAREK 3,15

- křesťanský pohřeb
 - Jako smrt patří k životu tak poslední rozloučení s milovaným bratrem nebo sestrou je výraz křesťanské jednoty. V pohřbu se celá křesťanská obec schází, aby zemřelého vyprovodily z pozemského života do života věčného v božím království. Během mše probíhají všechny úkony od přinesení do kostela mezi farní společenství, kdy následuje pokropení svěcenou vodou a zakouřením pomocí kadidla současně vedle je zemřelého je zapálena velikonoční svíce Paškál na znamení víry ve vzkříšení.
- lidová zbožnost
 - Život farního společenství není jen o slavení liturgických svátostí, ale jsou do něj zahrnuty další formy vyznávání víry, jako je uctívání ostatků, křížová cesta, růženec, poutě a procesí. Tyto projevy víry jsou označovány jako pobožnosti.

Svátostiny zaměřené na věci mají ochránit danou věc, budovu nebo významný předmět pro výkon zaměstnání člověka před působení zlého ducha. Aby užíváním těchto předmětů nedošlo k ohrožení života a zdraví člověka.

- Obřad posvěcení kostela nebo oltáře
 - Je vyznáním církve o tom, že na tomto místě mohou být slaveny církevní slavnosti a že toto místo nabývá boží ochranu. Jakož místo, kde věřící přichází do kontaktu s Bohem.
- Žehnání
 - Žehnání se dá považovat za prosbu ochranu věcí a ochranu lidí, kteří ji nejvíce potřebují, aby se jim dostalo Boží pomoci a jedná se o nemocné, staré a lidi v ohrožení života. U majetku se žehnáním většinou hodně žádá o ochranu před živelnými pohromami, u polností o dobrou sklizeň, u prostředků pro výkon povolání, aby dlouho vydržely.¹²⁶

¹²⁶ Srov. GIGLIONI, Paolo. Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-719-2115-7., s. 171–175.

6 Řeholní společenství

Člověk, který se rozhodne pro službu Bohu v řeholním společenství, na sebe bere i odpovědnost za pohled na dané řeholní společenství. Musí být uvědomělý a uvědomit si, že se stal členem společenství, které má řád. Ta to kapitola ukazuje, co všechno musí laik za svým cílem projít a je jedno jestli se jedná o muže nebo ženu.

V počátečních dobách církve se řada křesťanů cítila být povolána k většímu následování Krista. Snažili se jednat ve shodě s evangeliem tak, aby si uchovali duchovní čistotu. Stát se řeholníkem nebo řeholnicí znamenalo vzdát se života v přepychu. Zavázat se k Bohu zasvěcené čistotě, chudobě a poslušnosti, jelikož Kristus sám „žil v *panictví a v chudobě a svou poslušností až ke smrti na kříži lidi vykoupil a posvětil*“.¹²⁷ V církvi se začaly formovat frakce poustevnického života a společné sounáležitosti k řeholnímu přesvědčení. Řeholníci si dali za cíl osobní rozvoj a službu Božímu království, a tím pádem pomáhat lidem. Touto pomocí chtěli poukázat na to, že v žádném případě nejsou uzavřenou komunitou, ale ukázat to, že jsou součástí společnosti. Druhý vatikánský koncil vnímá život v řeholi jako znamení snahy o duchovní očistu a přípravu na návrat Ježíše Krista.

K rozhodnutí k řeholnímu životu patří i vstupní liturgické obřady, tyto obřady mají jasně daný řád. Laik, který projeví zájem o to vstoupit do řeholního společenství se na dobu nezbytně nutnou k prověření stává žadatelem, nebo-li postulatem. Po dostatečném prověření jeho víry se stává nováčkem, nebo-li novicem, který žije se společenstvím nejméně jeden rok. Po uplynutí jednoho roku se může svobodně rozhodnout, zda se chce ve svém zasvěcení pokračovat. Pokud je jeho víra pevná a neoblomná, může složit časné sliby. Jde o sliby, které jsou na dobu určitou, ale nesmí přesáhnout dobu devíti let, a do tří let doživotní sliby ty už nejsou limitovány časem. Může se říci, že řeholník během své duchovní cesty podstoupí řadu liturgických obřadů. Obřady jsou označovány jako Řeholní sliby:

- Prvním obřadem je přijetí do Novicátu, během tohoto obřadu žadatel dostává řadu otázek a projevuje svou vůli vstoupit do řádu.

¹²⁷ Srov. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8, s. 1307, LIST FILIPSKÝM 2,8.

- Druhým obřadem jsou Časné sliby někdy označované jako První. Při tomto obřadu dostává řádový oděv.
- Třetím obřadem jsou Doživotní sliby, při kterých se řeholník definitivně odevzdává ke službě řeholnímu společenství.
- Čtvrtým obřadem je Obnova slibů, tento obřad spočívá v tom, že po uplynutí doby od složení doživotního slibu většinou to bývá 25. výročí nebo 50. výročí. Vlastní obřad je připomínkou výročí jeho vstupu do řehole.

Výše je uvedené, co musí podstoupit mužský uchazeč o řeholi. Velmi podobné obřady byly i v ženských řádech. V době, kdy vznikala první řeholní společenství byly ženy podřízené svojí biologické rodině. O jejich osudu rozhodoval většinou nejstarší muž rodiny. Ale i tyto ženy, většinou mladé dívky, chtěly jít cestou Ježíše Krista a zachovat si svou neposkvrněnou čistotu a sloužit lidem v chudobě. Aby byla patrná sounáležitost a skrytá oddanost Kristu více viditelná, nosily ženy bílý závoj, který dostávaly od Biskupa. Existovaly dva druhy obřadů pro ženy v kláštřích a ženy mimo klášterní. Druhý vatikánský koncil nařídil přepracovat metodiku pro zasvěcování panen. U žen se může spojit zasvěcení s věčnými sliby, kdy celebrantem je místní biskup. Příhodnými dny jsou dny Velikonočního oktávu, velké svátky nebo svátky spojené s kristovým vtělením.¹²⁸

7 Duchovní hudba

Hudba je nedílnou součástí duchovního života, provází nás od začátku, kdy během křtu zní chrámový sbor, který vítá pomocí duchovních písní dítě nebo dospělého do církevního společenství. Během svatého přijímání a biřmování oslavuje kroky laik k duchovní plnoletosti. U svátosti manželství provází manžele na prvních krocích do společného života. U svátosti kněžství, kdy mladý bohoslovec přijímá první svěcení na jáhna a leží čelem k zemi před oltářem, prohlubuje sílu této svátosti. Až po poslední cestě laika ze světa lidí, kdy ho provází na rozloučenou farní společenství, ale na druhé straně oslavuje jeho vstup do nekonečného božího království.

¹²⁸ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 301-307.

Duchovní hudba doprovází liturgické obřady, kdy během mše dotváří sváteční atmosféru. Duchovní hudba se skládá ze dvou částí. První část se nazývá instrumentální, to jsou varhany, housle a další hudební nástroje. Druhá část jsou zpěváci, kteří zpívají jednotlivé texty ze žaltáře, ve kterém je pevně stanoveno, jaká píseň muže zaznít. Celé toto uskupení se nazývá chrámový sbor, někdy se používá i název schola. Chrámové sbory bývají velmi často tvořeny z laiků. Chrámové sbory můžeme rozdělit na mužské například řádoví bratři, dále ženské buď řádové sestry, nebo ženy z farnosti a na závěr smíšené.

Duchovní hudba je známa již z judaismu, kdy při židovských obřadech byla nedílnou součástí. To se následně promítlo i do křesťanství. V západním křesťanství společenství se zapojuje svým zpěvem do obřadu. Tím dochází k provázání a zapojení laické veřejnosti do slavení nedělní mše nebo jiného významného svátku. Chrámový sbor podřízen duchovnímu otci ho doprovází podle předem domluveného plánu. Ve východním křesťanství zpívá pouze kněz a lid se nezapojuje.¹²⁹

Závěr

Laické zapojení v životě církve je nepopíratelně jedním ze stavebních kamenů života celé církve a její jednoty. I v dřívějších dobách laici vykonávali činnost, kterou byli pověřeni od církevních hodnostářů. Tato služba byla důležitá, z pohledu kléru byla v pozdějších dobách vnímána jako nerovnoprávná. Po Druhém vatikánském koncilu byla pozice laiků výrazně posílena. Díky těmto změnám církev dál může pružněji reagovat na současnou situaci ve společnosti. Tím, že laici pracují v různých odvětvích ve společnosti, kdy se setkávají s lidmi nevěřícími, můžou tak ukazovat lepší pohled na církev, nežli kněží.

¹²⁹ Srov. ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3., s. 115-122.

Zdroje

Literatura

- ADAM ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Vyd. 2. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Pavel KOUBA. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3.
- BEINERT BEINERT, Wolfgang. *Malé dějiny křesťanství*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7195-541-2.
- BERGER BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2008. Teologie (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-965-2.
- BIBLE Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 19., (10. opr.) vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-66-8.
- VAT *Dokumenty Druhého vatikánského koncilu*. Přeložil Stanislav POLČIN. Řím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1970.
- CIC Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vyd. s věc. rejstř. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-711-3082-6
- FRANZEN FRANZEN, August, Roland FRÖHLICH a Bedřich SMÉKAL. *Malé dějiny církve*. 3., dopl. a rozš. vyd. Přeložil Marta RYNEŠOVÁ. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Studium (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7195-082-3.
- GUARDINI GUARDINI, Romano. *O duchu liturgie*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1993. ISBN 80-85795-02-7.

- PZ GUARDINI, Romano. O posvátných znameních. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992. Karmelitánská spiritualita (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-85527-04-9.
- KKC *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3.
- KLEMENS RICHTER, Klemens. Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-702-1140-7.
- KŘESTNÍ Křestní obřady: křest malých dětí. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-719-2378-8.
- MISÁL Český misál, Česká liturgická komise Praha, 1983, Vatikán
- MULLER MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-259-6.
- PAPOUŠEK PAPOUŠEK, Dalibor. *Počátky křesťanství*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6920-6.
- TORRELL TORRELL, Jean-Pierre. *Fenomén "katolická teologie"*. Praha: Krystal OP, 2013. ISBN 978-80-87183-52-6.
- SC *Konstituce o posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium in Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5.
- SVÁTOSTI GIGLIONI, Paolo. Svátosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-719-2115-7.

Internetové zdroje

1. <http://www.cho.cz/clanky/Liturgie-vrcholem-chvaly.html>
2. <http://www.fatym.com/taf/knihy/liturgie.htm>
3. <http://www.katolik.cz/texty/view.asp?cis=181>
4. <http://snem.cirkev.cz/download/2003-1.htm>
5. <https://www.kosmas.cz/knihy/166602/laik-a-jeho-poslani/>
6. <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Laici-v-soucasne-cirkvi.html>
7. <http://www.pastorace.cz/Knihovna/3-Apostolat-laiku.html>
8. <http://docplayer.cz/47385091-Svedectvi-katolickeho-laika-ve-skole-o-vire.html>
9. <http://www.liturgie.cz/mse-svata/>
10. <https://www.vatican.va>